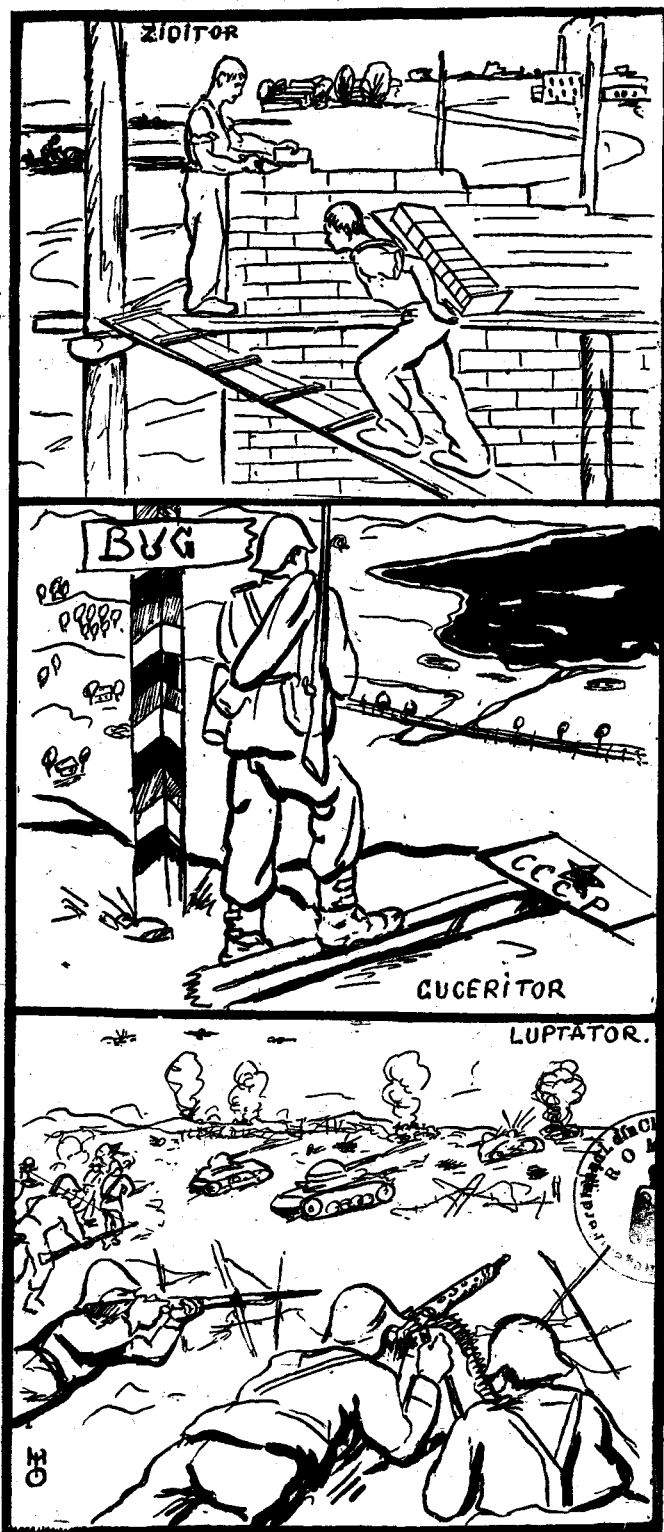

SOCIETATEA DE MÂINE

Revistă de știință sociografică, de estetică și cultură

Cuprinsul:

- PROBLEME SOCIALE:** Alba-
rulia — izvor de gândire și
reformă radicală . . . . . Ion Clopoșel
Criza demografică . . . . . Ion Negru
Biopolitica românească . . . . . Dr. Vasile Ilea
- INVĂȚĂMÂNT — EDUCAȚIE:**
Suflu nou în școala româ-
nească . . . . . I. G. Petrescu
- PROBLEME ECONOMICE:** Astra
și cooperafia . . . . . Petre Suci
- MEDICINA SOCIALA:** gradul
de instrucție al populației . . . . . Dr. Od. Apostol
- ESTETICA ȘI ARTA:** Trei ca-
tedrale florentine . . . . . Rodica Clopoșel
- SATE, ORAȘE, REGIUNI:** Mun-
tele măc și regiunea sa sub-
alpină . . . . . Dr. Titu Popa
- ACTUALITAȚI:** Femeia de ieri
și de azi . . . . . Dumitru Savu
+ Elena dr. Vaida-Voevod . . . . . Horia Trandafir
- CRONICI CULTURALE ȘI AR-
TISTICE:** Carnet bănățean . . . . . Aurel D. Bugariu
- PAGINI LITERARE:** Svon de
tinerețe . . . . . Iosif Morușan
Bătrânul nuc . . . . . Ion Miuța
Toamna . . . . . Iuliu Cristea
Drumul meu . . . . . Ion Th. Ilea
Cântărețul . . . . . Dumitru Savu
Instantaneu de toamnă . . . . . Petru Sfetca
Cântec pentru robii creste-
lor înalte . . . . . Horia Doinaru
- CĂRȚI, REVISTE, ZIARE:** Th.
Capidan: Limbă și cultură, D.
Caracostea: Creativitatea e-
minesciană, Ion Pas: Simple
întâmplări, Al. T. Stamatiad:
Cortegiul amintirilor, Em. Bu-
cuța: Pietre de vad . . . . . Gronicar
- FAPTE, IDEI, OBSERVAȚIUNI:**
Expoziția Olteniei. — Troițele.
— Generozitatea mareșalului.
— Donația dr. Teodor Roxin. —
Lovinescu despre Junimea. —
Mănăstirea Negru-Vodă. —
Teorie critică. — Icoane pe
sticlă. — Redacționale . . . . . Redacția
- COPERTA:** Intreita ipostasă a
românului . . . . . Marcel Olănescu

Editura „Societatea de Măine“

Director: ION CLOPOȘEL

Inscrisă în registrul Trib. Com.
Ilfov cu Nr. 1927. Corespondența Re-
dacției și Administrației: Casa
poștală Nr. 576, București I.

APARE LUNAR

anul XX

București, Noembrie 1943

no 11

no 399 dela apariție

ABONAMENTE ANUALE:

Abonament de sprijin	lei 3000
Autorități, birouri, biblioteci	„ 2000
Particulari	„ 1000
Studenti	„ 600

În străinătate: dublu
Abonamentele se remit anticipat
prin CEC no. 1218

Lei 50

Svon de tinerețe

In eulalii
Și'n dalii
Te caut mireasă ;
Din corole crăiasă
Și stea cu gene culcate pe iniști.
In snopii
Și'n plopii cărunți ca bătrânii
Te caut după semnele mâinii.
Te caut din seara tăcută
Și fug cu pașii de ciută,
După nu știu cine ;
După ieri, ori după tine.

Prietenă, soră streină,
Mă joc cu visul năframă de lumină
Și te cresc din lut ca din soare,
Din mâini ca din boare
De dimineată reavănă și nouă ;
Mireasmă din liniști, din stropii
de rouă.

Te caut așa cum caut visul pribeag,
Cum caut anii trecuți peste prag
De, întârziată vreme.

Te caut în rugă și blesteme,
In roi de albine
In tufe de verbine,
In ploi
In stâne cu oi
In vișor și'n tină,
Tânăr vis fără vină.
Te caut când luna-și culcă lumi-
nile pale,

Peste cerul din mărgear și din opale.
Te cau plin ulcior cu lumină
Rodie, tină,
Sălbatecă stea uscată pe creste,
Veste
Și cântec de seară,
Amiază plină cu vară
Impletită'n curcubeie ;
Fecioară, nu femeie.

Iosif Moruțan
Toamna

Iată: cad frunzele ca niște petale... E toamnă.
De-acum suflete, va fi toamnă mereu — și mâine
și poimâne...
Vei uita albastrul zărilor de eri,— ochi de cadâne, —
Și vei ști singurătatea nopților pustii, ce'nseamnă.

Va fi toamnă de-acum suflete, toamnă! Intr'una
Vor cădea frunzele'n noroi ca niște frunți
Și'ntre cer și pământ numai luna
Uneori, va așterne din fășii de lumină albă, punți.

Cine știe? Vei aștepta poate și mâine ca și azi — dar
poimâne,

Dacă nu-ți va veni iubita te vei întrista,
Frunzele vor cădea și-atunci — alături și inima și
iubirea ta

Și numai vreascurile zădărniciilor îți vor rămâne.

Apoi, o vreme, tăcerea ca un paiangen îți va țese
Pe clampă grele zăvoare. Și după o altă vreme, ea
îți va scrie,

Dar ție, suflete, ție,
De nimeni și de nimic n'o să-ți mai pese.

Iuliu Cristea

Cântărețul

Eu cânt lienele cu iia înflorită,
Cu sânii, poame înmuiate 'n soare
Și sprinteneala ciutelor în săr-
[bătoare
Când lăutarul zice vreo sărită.

Eu cânt, sub ulmii serilor mereu.
Cu colbul ciurdei răsfirat pe gene,
Ulciorul plin, purtat de consânzene
Pe umăr, când se'mplac cu D-zeu...

Din sufletul meu rup câte-un
[colind.
Pe care-l cânt la porți de serenadă;
Când nimeni n'o s'apară să mă
[vadă,
Eu cânt, pe apele luminilor
[vâslind...

Dumitru Savu

Instantaneu de Toamnă

Urișe ploi cad pe lume
Și se desfac din cer și rămân;
Peisajul fără Stăpân,
Parcă le cheamă anume.

Nicio geană nu mai clipește
In vărduhul obscur și ciudat;
Și pornim departe, departe,
Prin nevăzutele poli care ne-au
[înneecat...

Petru Sfetcu

Cântec pentru robii crestelor înalte

Noi robii crestelor înalte,
Ne închinăm în zoi cu soare
Acelorași virtuți străbune
Acelorași străvechi hotare .

Vom sta mereu sub cer de veghe,
Cu ochii fulgere 'n adâncuri,
Iar când ne va mâna revolta
Ne-om potopi peste oblâncuri.

Și peste vreri, de noi nevrute,
Vom face stâncile să salte
Și-atuncea-și vor mai spune vrerea
Robii crestelor înalte...

Horia Doinaru

Drumul meu

Sânt vestitorul binelui
și pasul meu îl vreau oricui.
Neogoiță stea mă poartă 'n veac,
în fața mea toți regii tac.
Popoare zăbovite disperării
cutează răsunset să dea durerii.
Port dinamită în cuvânt
și'n suflet întregul pământ.
In vers... eu văd
străluciri căzute în prăpăd
și cum din apăsări cosciuge se tocmesc,
pe vârfuli de cruci morții zâmbesc,
încrucșări la capăt de nopți blestemate,
săbii sclipinde... mâini negre... credințe răsturnate
și trec înainte
peste cadavre... peste morminte.

Ion Th. Ilea

Bătrânul nuc

In margine de drum
bătrânul nuc,
străjuește vremea
și numără anii ce se duc!...

Au trecut atâtea toamne
și-au odihnit în vreme,
drumleții plecați spre țări de vis
să șfarme-ale vieții blesteme!...
...In margine de drum
bătrânul nuc,
când trec pe lângă el
mi-arată drumul încotr'o s'apuc!...

Ion Miuța

SOCIETATEA DE MAINE

REVISTĂ DE ȘTIINȚĂ SOCIOGRAFICĂ, ESTETICĂ ȘI CULTURĂ

Alba-Iulia

izvor de gândire și reformă radicală

Toată suflarea românească sărbătorite un pătrar de veac dela eroica hotărîre a unanimității poporului nostru din Ardeal și Banat de a se desface din legăturile comunității de stat cu Ungaria și a proclama unirea pe vecie a teritoriilor majorizate de populație etnică română din 26 județe cu vechiul regat român.

Au fost evenimente de importanță epocală.

Nu se mai puteau suporta vechile silnicii, stări de iobăgie și feudalism, cari împiedicau pe români să se afirme, să-și cucerască bunurile civilizației.

Trei luni au durat încordările memorabile, românii contestând ungușilor dreptul de a-și mai întinde stăpânirea politică și administrativă peste teritorii cu alte populații decât maghiară. Niciun popor să nu pretindă egemonie peste alt popor decât cel de structură etnică omogenă.

Dar pentru că guvernele dela Budapesta refuzau să renunțe la înțegritatea geografică a statului ungar, atunci comitetul național și-a creat propriile sale organe de conducere: consiliile și gărzile naționale, investite cu puteri suverane de a activa în numele poporului român.

Încă dela începutul Octombrie se iviseră semnele de descòmputare ale fostei monarhii austro-ungare dovedite incapabilă să mențină coeziunea și să facă posibile condițiuni omenesti de viață pentru națiunile componente.

În 12 Octomvrie comitetul național se întrunește în Oradea și autoriză pe deputatul dr. Vaida-Voevod să facă în parlamentul din Budapesta declarațiunea de separațiunea irevocabilă și definitivă de Ungaria.

Consiliul național român pretinde imediata cedare a puterii de stat asupra Transilvaniei, Banatului și Crișanei, dar neprimind răspuns satisfăcător rupe tratativele cu guvernul maghiar și convoacă adunarea națională dela Alba-Iulia — singura chemată să se pronunțe cu autoritatea supremă.

Adunări regionale județene se întrunesc și aleg delegați pentru marea adunare. Nu numai cei 1215 delegați erau de față în cetatea istorică, ci peste 100.000 bărbați în floarea vârstei din toate colțurile românismului transilvan, pentru a întări și pecetlui cu prezența moțiunile sensaționale votate în 1 Decemvrie.

Două scopuri principale au fost atinse în Alba-Iulia: unul era încheierea tuturor românilor într'o singură unitate politică de stat pe vecii vecilor, iar alta privia adâncile reforme sociale de cari avea nevoie poporul român.

Unul era de natură oarecum externă, de cadru geografic și extensiune etnică. Nu se imagina propășire decât dacă românii sfarmă jugurile străine și se închiagă într'o comunitate unică de stat. Este necesitatea atât de exaltată în actualul război de a se organiza fiecare națiune în spațiul său vital. Chiar acest spațiu și-l reclamau românii la Alba-Iulia. O chestiune de mare importanță și de aci înainte. Pentru că vedem expansiunile hrăpărețe ale atâtor imperialisme de a acapara teritorii cari de mii de ani constituiau aria noastră de existență și pe cari nu le putem ceda nimănui.

Vom fi gata de toate încordările pentru a ne apăra vatra străbună împotriva lăcomiilor altora.

Al doilea scop nu este de mai mică valoare decât primul.

Alba-Iulia n'a fost numai o afirmare extensivă, ci și una intensivă. Dealtfel încopcierea este atât de strânsă, încât a neglija pe una din ele, însemnează a provoca dezechilibrul. Unirea avea înțeleșurile ei precise de reforme sociale interne. Și în această privință se cere acordată atențiunea cuvenită. Căci Alba-Iulia a fost și este izvor nesecat de gând și prefacere a stărilor sociale.

Am fost martorul acelor vremi și știu câtă greutate s'a pus pe sensurile adevăratei, trainice și eterne uniri: în țară liberă să se creeze astfel de stări încât progresul poporului să se asigure pe toate tărâmurile și cât mai grabnic și integral posibil.

Proclamarea unirii a fost motivată cu sistemele imposibile ale guvernărilor străini cari n'au admis să se respire în libertate și să se asigure mulțimilor mijloacele „fericirii obștești”. Aceasta este definiția care revenia pe toate bazele atunci: „fericirea obștească”. Statul nu poate fi confiscat de birocrății suprapuse cari să înăbușe înaintarea poporului.

În această privință rămân nemuritoare principiile definite zi cu zi de marele geniu politic al lui Vasile Goldiș, care înfiera și învinovăția regimurile vechi că sunt insensibile față de durerile și aspirațiile maselor, frustându-le și tăindu-le legătura cu „fluviul larg și luminos al istoriei universale”.

Vasile Goldiș a fost teoreticianul cel mai strălucit al noilor străduinți, dându-le contur și expresie în nenumărate și avântate articole, memorii, declarațiuni și în înșile textele protestului către popoarele lumii. În convocarea și în moțiunile votate de adunarea națională. În textele atâtor legiuiri ulterioare. El a fost personalitatea predominantă, care a dat glas drepturilor și revendicărilor maselor populare la o viață de nivel superior. Nimeni ca el n'a blamat rușinoasa exploatare și subalternizare a celor de jos, în beneficiul huzurului unei minorități oarbe și îmbogățite abusiv din sudoarea celor mulți. El pretindea: „egalitatea condițiilor de viață pentru fiecare individ al oricărei națiuni”. Citiți punctele 5 și 6 din hotărârea dela Alba-Iulia și vă convingeți despre adevărurile politice și sociale rostite de înțelepciunea și prevederea lui Vasile Goldiș.

Comemorarea aniversării de 25 ani dela marile evenimente, pretinde un efort cerebral celor de azi, o conștiință, o viziune introspectivă și bărbăția de a trage învățămintele necesare.

Alba-Iulia ne-a dat o armatură spirituală oțelită. Ea ne avertizează cum trebuie acționat în favoarea poporului. E pildă nemuritoare de devotament către obște.

Intr'o lozincă-sinteză: planul continuu de muncă să fie „fericirea obștească”.

Alba-Iulia ne arată căile întăririi poporului în pozițiuni de bunăstare și cultură cari vor fi unicele fortificații cu adevărat împotriva asalturilor imperialismelor de totdeauna asupra spațiului nostru vital.

În conștiința avertismentelor și cuprinsurilor clare ale principiilor alba-iuliene, am înțeles să creez și eu o tribună de valoare „Societății de mâine” complet devotată problemelor de reformă cari să înalțe poporul român la grad superior de viață.

De 20 ani ne inspirăm neîncetat din lozincele grele de conținut ale Albei-Iulii.

Ion Clopotel

Numărul 400

Numărul viitor al „Societății de mâine” pe Decembrie va fi no. 400 dela apariție. În 20 ani am tipărit 400 caete din această revistă. Credem că este un mic record în publicistica noastră. Continuitatea și fermitatea n'au fost totdeauna caracteristicile tipăriturilor, adesea prea fragile și cu existență precară, din țara noastră. Dacă noi am rezistat, apoi aceasta nu este a se datora vreunui capriciu trecător sau vreunei ambiții personale, ci unei mari necesități și unei credințe organice de a împlini o grea misiune în abordarea problemelor de viață ale românismului... No. 400 va însemna o dată importantă în apariția noastră. Un număr jubiliar...

CRIZA DEMOGRAFICA

Problemele mari de etno-biopolitică închid în ele viața sau moartea neamurilor, motiv grav pentru care trebuiesc menținute la suprafață, în orice împrejurare, fie aceea chiar una de talia războiului actual. O revistă ca „Societatea de mâine“, recurgând la documentări prin anchetă, se poate felicita că nu renunță la spiritul ei tradițional de a ne menține trează atențiunea. Personal, mă simt mulțumit că mi se dă ocazia să pot medita asupra unui aspect din ancheta inițiată de d. Clopoșel: mă refer la criza demografică.

Trecând la subiect, trebuie să mărturisim dela început că, de pe urma Recensământului populației din 1930, în câmpul de investigații al Institutului Central de Statistică, au apărut serioase lucrări de specialitate privind datele demografice esențiale*). Cunoșcând aceste lucrări de sigură documentare și subtilă analiză, precum și o lucrare anterioară**), din materia mortalității infantile, putem porni la drum, orientați în materie.

Anul 1930 găsește România — spre deosebire de țările nordice, germanice și anglo-saxone, cu un cuvânt de țările din Apus — cu o proporție covârșitoare de copii și tineret și cu o scădere progresivă a proporției pe măsură ce înaintăm spre vârstele mature. Structura aceasta a vârstelor populației românești denotă o puternică vitalitate biologică, rar întâlnită în secolul nostru. Inchipuită grafic, populația noastră din 1930 se prezintă ca un brad ideal, în formă de con circular cu baza largă, zidită din grupul vrâstelor dela 0—4 ani și, apoi, pe măsură ce urcăm cu grupele de vârstă, tot din 4 în 4 ani, bradul se apropie tot mai mult de axa conului, până la vârsta de 100 de ani, unde se confundă cu ea, realizând un con perfect. În lumea demografilor și a cunoscătorilor, un popor care prezintă o astfel de siluetă a grupelor de vârstă este un prilej de mare bucurie. Ne aflăm în fața unui popor viguros, de viitor, sau, cu un cuvânt des întrebuințat astăzi: în fața unui adevărat popor tânăr.

Dela 1930 încoace — tot datorită Institutului Central de Statistică și publicațiilor lui — suntem în posesia unor date sigure privind și mișcarea la zi a populației românești***).

Dacă, citind cifrele din 1930, am putut da glas bucuriei vitale, nu același lucru îl putem face citind cifrele până la 1940. În decurs de un deceniu — datorită unei tehnici de înregistrare și evidentă originală, cu care statistica românească se mândrește, pe bună dreptate — suntem în măsură să cunoaștem prin cifre reci, semnificația și evoluția continuă a unor simptome de slăbire demografică, care se adâncesc tot mai mult în unele centre de rezistență minimă și, parcă, pe arii tot mai largi. Ai impresia netă că asisti la adâncirea și lățirea tăcută, dar sigură, a albiei unui râu, provenită din umflarea și revărsarea apelor de primăvară.

Statistica oficială constată că, dela 1930 încoace, există în țară o tendință de continuă scădere a natalității, într'un ritm mai accentuat decât scade mortalitatea generală, care duce — ca să ne exprimăm în limbaj tehnic — la o reducere progresivă a excedentului natural, atât de generos oferit în trecut de populația

României. Aceiași statistică, mergând cu finețea analizei mai departe, cântărind adică greutatea numerică specifică a fiecărei provincii românești față de totalul populației țării, pornind deci dela proporțiile pe cari le dețin aceste provincii în întregul populației românești, constată că reducerea generală a excedentului natural din România este acuzată de descreșterea lentă, dar regulată, a natalității din anumite regiuni. Provinciile alpine — excepție face doar Basarabia — sunt cele cari prezintă scăderi la masa comună a populației, an de an. Mai precis spus, granița de West a României prezintă simptomele cele mai îngrijorătoare. Ca mâine — spun inițiatii — dacă continuăm să mergem așa, populația României la Recensământul din 1960 nu va mai prezenta silueta conului ideal, întâlnită la numărătorea din 1930. Tineretul dela 0—19 ani, mândria unui neam, nu va mai reprezenta 46,4% din bradul întregii populații a țării.

Apropiindu-ne concluziile de mai sus, pe bază de documentare statistică, am intrat, fatal, în problema crizei demografice, existentă indiscutabil pe granița apuseană a României. Semnele exterioare ale crizei le-am văzut, sunt palpabile statistic. Acum întrebarea — care urmează logic: dar cauzele, imboldurile lăuntrice cari determină descreșterea populației, sunt tot atât de cunoscute ca și semnele exterioare?

În Banat, câțiva cercetători localnici atenți, cari bine merită respectul obștesc: frații Nemoianu, frații Birăescu, dr. Râmneanțu, dr. Groșorean cu laboratorul de cercetări al Institutului Social Banat-Crișana (laborator care utilizează tehnica monografică a Școlii Sociologice din București), au fixat cadrele problemei pentru provincia lor, au coborât și în adâncul cauzal, schițând și unele remedii pentru însănătoșirea celor atinși de boala anti-concepțională.

Socotind că ancheta inițiată de „Societatea de mâine“ este mai bine servită dacă, la început, se fac cunoscute concluziile experiențelor culese de cercetătorii efectivi și localnici ai regiunii românești atinse, am potolit dorul arătării porpriei noastre opinii, rezultată mai mult din speculație intelectuală de atelier, decât din contactul cu realitatea directă. Ca urmare acestui punct de vedere, care urmărește și un dublu scop: acela de a pune pe viitorii anchetați pe brazde adâncite deja, iar revista pe terenul solid al discuțiilor cu răspunsuri utile, începem trecerea în revistă a cauzelor socotite determinante în turburătorul fenomen al descreșterii populației.

Dela început trebuie spus că, în fond, opiniile cercetătorilor bănățeni asupra cauzelor descreșterii populației din șesul Tisei se împacă, mai bine zis se completează între ele. Cât privește însă formularea, numărul și seriarea cauzelor în scara importanței, putem parafraza o veche zicală românească: câți cercetători ai problemei, atâtea formule.

Institutul Social Banat-Crișana în monografia comunei Belinți, bunăoară, grupează cauzele depopulării în următoarele diviziuni și subdiviziuni: a) cauze de ordin moral (slăbirea credinței religioase, lux și desfrâu sexual, concubinaje, divorțuri, slăbirea moralei); b) cauze de ordin social (viață sexuală precoce, influența orașului, imitația sistemului de un copil, boli sociale); c) cauze de ordin economic (sărăcia, munca istovitoare).

Dr. Râmneanțu, la rândul-i, vede cauzele reale ale depopulării în reducerea fertilității și urcarea mortalității. Și prima grupă și a doua grupă au subdiviziuni multiple. A continua însă cu înșirarea tuturor opiniilor, cere spațiu, încât, ne dăm seama, că mai curând ar folosi scopului nostru o încercare de a grupa toate cauzele într'o scară unică, care să cuprindă pe cât posibil totalitatea cauzelor necunoscute de cercetătorii citați de noi.

*) Dr. S. Manuilă și Dr. D. C. Georgescu: Populația României, București, 1938.

Dr. D. C. Georgescu: La fertilité differentielle en Roumanie, București, 1940.

Dr. P. Râmneanțu: Biometrie medicală și statistică vitală, București, 1939.

Dr. P. Râmneanțu: Problemele etno-biopolitice ale Transilvaniei, Sibiu, 1938.

**) Dr. G. Banu: Mortalitatea infantilă în România, București, 1930.
în anii 1931—1940, Bu. ***) Mișcarea populației României curești, 8 volume.

Secretarul general al Institutului Social Banat-Crișana, d. dr. E. Boteș, ne vine în ajutor cu o tabelă a cauzelor depopulării, pe care o rezumăm :

1. Cauze de ordin economic (menținerea unității gospodăriei prin reducerea natalității, lipsa mijloacelor de existență, luxul);

2. cauze de ordin moral (decăderea sentimentului matern, descompunerea familiei prin decăderea puterii părintești, relaxarea moralității);

3. cauze de ordin religios (scăderea sentimentului religios, eliminarea tainei cununiei și consecința ei : dispariția nexului moral al căsătoriei);

4. cauze de ordin biologic (viața sexuală precoce și concubinajul prematur, care duce la degenerarea rasei);

5. cauze de ordin medical (avorturi frecvente ducând la sterilizare, boalele venerice, lipsa de igienă, lipsa de asistență medicală, prenatală, natală și postnatală, subalimentația);

6. cauze de ordin psihic (imitația, egoismul, frica de sărăcie);

7. cauze de ordin cultural (standard de viață nepotrivit, civilizația postbelică decadentă, luxul, falimentul sistemului educativ).

Toate cauzele înșirate până aci pot fi grupate și altfel. Două mari categorii le poate cuprinde pe toate : a) cauze cari depind de viața omului și b) cauze impuse de împrejurări exterioare.

La cauzele depinzând de viața omului, ar trebui, poate, să deschidem o paranteză, atrăgând atențiunea asupra faptului că, peste tot, nu numai în șesul Tisei, părinții din regiunile cu un nivel de civilizație mai ridicat visează pentru copiii lor o viață mai bună, o condiție socială și materială superioară celeia pe care o au dânsii. Iar pentru a putea realiza copiilor situația visată, părinții restrâng voluntar numărul nașterilor, dând astfel posibilitate copiilor să stăpânească o avere mai mare și dându-le posibilitatea să străbată într-o clasă socială superioară. Profesorul Corrado Gini, studiind evoluția socială din ultimul secol, a constatat că există o forță ascensională continuă, care agită clasele inferioare ale societății către cele superioare. Fenomenul acesta, căruia îi zice fenomenul metabolismului social, influențează nu numai asupra schimbului de sentimente și asupra păstrării contactului vital între clasa superioară și cea inferioară, ci, printr'o stare de capilaritate socială, influențează și denatalitatea la noii veniți.

În ultimă analiză, însă, o scrutare și mai severă a materiei duce la concluzia că există o sursă centrală a răului, de unde derivă toate cauzele depopulării. Teza este seducătoare, iar, în cadrul ei, se situează integral cercetările d-lui dr. C. Groșorean și, într'un fel, opinia șefului statisticeii românești, d. dr. S. Manuilă, care vede sursa răului în relaxarea tot mai accentuată — nădăjduște vremelnică — a resorturilor morale.

Secolul al XIX-lea, cu descoperirile lui tehnice — rezultat al triumfului științelor naturale — minând preocupările metafizice tradiționale ale gândirii umane, a sucombat în realismul concepțiilor criticiste, liberaliste și materialiste. În acest secol al mașinismului, numit și secol al civilizației unitate organice a vieții a fost îmbucătățită treptat-treptat și nici o valoare consacrată n'a rămas în picioare. Zămislirea, care se bucura în ochii strămoșilor de atributele misterului (misterul creației) nu putea rămâne nici ea nerevizuită. Savanții secolului al XIX-lea, oameni practici, n'au stat mult pe gânduri, ci au supus „fenomenul” cercetărilor „microscopice” și au etichetat procreația, ca fiind un simplu act instinctual plăcut; act îmbibat de plăcere, pentru a se garanta perpetuarea speciei. Odată ce știința a descoperit marele secret, literatura curentelor de toate nuanțele a venit și a desăvârșit restul, a risipit marele mister din ochii multimilor. Iar indivizii civilizației au și alergat la tehnici raționale, care separă procreația de satisfacerea actului sexual. Vulgul, la rândul său, copil cu capul mare și imitator servil, a adoptat și el mijloacele anticoncepționale, pe măsură ce cloroformul

științific îi adormea morala creștină. Urmarea acestui stadiu de civilizație, de ruptură, prelungit până în zilele noastre, se vede în recensămintele populației, din an în an, cu tot mai puține leagăne și tot mai multe sicrie. Civilizația — parcă ar fi un blestem sau un făcut — trebuie plătită cu prețul substanței biologice a celor cari se complac să stea cu ea la masă. Se dovedește și în această materie cât de hotărâtor este caracterul mediului psihologic al vremii, cât de mult și în ce măsură influențează el calitatea conștiinței la fiecare individ. Carrel susține că în mediul psihologic sărac sau viciat, inteligența și simțul moral ori nu se dezvoltă, ori se strică. Explicația ni se dă prin următoarea strălucită comparație : „Corpul se apără mai bine împotriva lumii cosmice, decât conștiința împotriva lumii psihice. El se apără împotriva încălcărilor agenților fizici și chimici, mulțumită pielei și mucoasei intestinale. Conștiința, din potrivă, are hotare complet deschise. Ea este expusă la toate încălcările intelectuale și spirituale ale mediului social. După natura acestor încălcări, ea se dezvoltă normal sau greșit”.

În rezumat : cercetătorii cari și-au lărgit orizontul câmpului vizual, găsesc că turburătorul fenomen al depopulării isvorăște din ruptura faustiană pe care a realizat-o gândirea și morala lumii noi, față de gândirea și morala lumii vechi. În această accepțiune, problema crizei demografice nu se limitează la consecințele ei, la descreșterea populației. Ea este mult mai complexă și se întinde mult mai departe decât efectele văzute. Demografii și sociologii cari propagă acest punct de vedere deplâng cu tristețe zădărnicia colegilor lor cari susțin că mijloacele de guvernământ, rezumate la combaterea mortalității infantile și generale, sunt suficiente pentru a se putea modifica esențial evoluția populației. Criza demografică este una precumpănitor morală și intelectuală și nu poate fi înfrântă printr'o simplă politică de populație, ci numai prin revoluționarea spiritului omului. Numai o renaștere spirituală, numai un potențial sufletesc ridicat poate stimula vitalitatea națională și forțele biologice. Este adevărat că reducerea mortalității generale și în special a mortalității infantile poate fi influențată și redusă prin mijloace sanitare și de igienă publică sau socială ; este adevărat că aceste măsuri pot constitui o politică de populație eficace, dar numai o politică, care întârzie fenomenul depopulării, care salvează forțat menținerea excedentului natural. Ori, asta înseamnă înlăturarea efectelor crizei, a semnelor exterioare, nu și a cauzelor ei, a imboldurilor nevăzute. Salvatoare poate fi numai formula : cessante causa, cessat effectus.

Sunt și cărturari din aceia cari știu să împace extremele, preconizând o acțiune simultană, pornită pe trei direcții :

1. Ridicarea morală și combaterea materialismului prin biserice, școală, viață publică, etc.

2. Stimularea natalității prin încurajarea neprecupețită a Statului.

3. Combaterea mortalității generale și în special a celei infantile, prin mijloace sanitare și de igienă publică sau socială.

Numai acționând în toate trei direcțiile se poate învinge criza, spun conciliatorii extremelor.

Reîntorcându-ne din incursiunea făcută la întrebarea inițială dacă cauzele depopulării sunt la fel de cunoscută ca și semnele ei exterioare, putem conchide că nu există un consens al oamenilor noștri de știință în problema cauzelor descreșterii populației din regiunea de West. Consensul este însă absolut necesar. Dacă se urmărește un program de renaștere a tradițiilor salvatoare și nu o simplă politică de populație.

De altfel, cauzele răului sunt prea adânci și prea complexe ca să poată fi surprinse și îmbrățișate numai de o mână de oameni de știință, fie aceia dublați și de nobilă pasiune. Statul, cu umbra lui protectoare și toate puterile lui, este singur în măsură să poată organiza condiții optime pentru completarea și definitivarea

acțiunii de cunoaștere, cum deopotrivă el este acela care poate să poarte acțiunea largă de combatere a fenomenului. Cu cât mai târziu se va declanșa această acțiune de cunoaștere, cu atât mai rău va fi de noi, căci răul se întinde și sufocă prin descurajare și bună-voințele existente. Iar cercetarea trebuie purtată nu în laborator ci pe teren. Și câmpul de cercetare nu trebuie restrâns numai la unul sau la două sate de pe zonele de depopulare și nici numai la câteva sute de familii, ci, simultan, la cât mai multe sate și cât mai multe familii contaminate, fiindcă fenomenul acesta, deși a devenit pe granița apuseană un fenomen de masă, are, pe lângă cauzele comune generale, și cauze speciale.

Desigur că tam-tam-ul n'are ce căuta în perioada cât se poartă acțiunea de cunoaștere. Melcului, dacă îi atingi coarnele, el se retrage în cochilia lui. La masa

țaranului sau muncitorului, dacă coborâm în pielea lupului moralist nu facem nimic. Arma lor va fi dacă nu mutismul, cu siguranță una de om isteț, iar recolta cercetătorului: impresii și concluzii pripite. Suflului cu necazurile lui nu se deschide decât la vorbă bună și „vorbă dulce mult aduce“. Numai oamenii cu tact pot purta o acțiune de cunoaștere de proporțiile și gravitatea problemei descreșterii populației pe granița de West. Academia Română, cu academicienii săi căliți în cunoașterea felurilor probleme ale vieții, ar deveni nemuritori, dacă coborând în arenă, alături de pasionații cercetători amintiți de noi, ar sguđu pasivitatea care ne bântue. Fiindcă, socotim, nu poate fi preocupare mai memorabilă în amintirea următorilor, decât aceea purtată exclusiv pentru mântuirea suflului și vieții lor.

Ion Negru

VITRINA LITERARA

TH. CAPIDAN: *Limbă și cultură*. Editura Fundațiilor Regale.

Ca factor de creație, limba a jucat rol covârșitor în viața națiunilor. Limba română e o reală bogăție a poporului român, fiind expresia soarelui și spiritului nostru. Cartea d-lui Th. Capidan, de 430 pagini, înfățișează în formă accesibilă cititorilor caracteristicile limbii române și extensiunea ei. Astfel, după introduce-rea care lămurește funcțiunea limbii curente în viața poporului, ni se deschid capitole cu privire la modificările limbii române. Câteva cuvinte despre Atlasul Linguistic Român, apoi romanitatea balcanică. De aci, elementele balcanice în limba română și fazele lor. Aromânismul. Urmează un studiu despre personalitatea lui Bogdan Petriceicu-Hașdeu. Activitatea întretită a marelui învățat, ca lingvist, indoeuropenist și filolog și mai ales faptul că scrierile-i deveniseră populare, îi consacră numele de „tată“ al filologiei române. Lucrarea d-lui prof. Th. Capidan, tipărită în excelente condiții constituie un nou pas înainte la promovarea limbii române.

D. CARACOSTEA: *Creativitatea eminesciană*. Editura Fundațiilor Regale.

Am avut ocazia să ascultăm o conferință a d-lui Caracostea în Italia: printre alte exemple din poezia română era vorba de „Miorița“, mult admirată de publicul italian care era uimit de bogăția materialului adunat de conferențiar. Volumul acesta nou, „Creativitatea eminesciană“ e foarte prețios. Pare a ne arăta metoda adevărată de a pătrunde în poezia genialului Eminescu. Prin actualizarea plăminderii acestei poezii nu numai de însemnătate estetică, dar și vitală, găsim calea dreaptă spre creația națională specifică. Deoarece poezia eminesciană este sinteza propriei românească între seva răsăritului și disciplina apusului, privim esența vieții poetului: refugiu în lumea gândului având ca substrat întotdeauna sentimentul foarte viu. Din „laboratorul eminescian“, D. Caracostea ne ajută să pătrundem în creația „Luceafărului“. Intervin elemente po-

porane, sau de mit care se integrează în viața poetului. Personalitatea lui Eminescu o avem studiată pe larg într-unul din ultimele capitole deosebit de interesante în cari se explică și relații ale poetului cu Maioreșcu sau alți contemporani: limpele se desprinde geniul deasupra tovarășilor fără de cari to izolat era. Urmează „Simbolurile lui Eminescu“, alt capitol ce întărește valoarea acestei frumoase cărți a lui D. Caracostea de 300 pagini, care ne prezintă apariția lui Eminescu ca o mână a destinului asupra culturii române.

ION PAS: *Simple întâmplări*. Editura „Vremea“, 165 pag. lei 200.

O carte recreatoare este aceasta de „Simple întâmplări“, a d-lui Ion Pas. Schițe deosebite grupate în șase titluri, de o savoare caracteristică. Avem de întâlnit impresii cari îți dau de gândit, căci intră în fapte adevărate umane, și admirabil scrise. Măsură lor înviorează pe cititor și suntem recunoscători autorului pentru seninătatea ce se desprinde din rândurile sale.

Expoziția Olteniei

În Craiova, cu ocazia „Săptămânii Olteniei“ s'a deschis în palatul „Mihail“ expoziția de artă și literatură a provinciei de peste Olt.

Oltenia, această provincie de puritate românească, cu umbrele Banilor înrădăcinate adânc în istorie, strălucind prin aunele voevodale a lui Mihai Viteazul și a lucaefărului panduric, Tudor Vladimirescu, și-a deschis paginile cărții tuturor năzuitorilor de frumos și tuturor cercetătorilor îndrăgostiți de eticul și trecutul valah al acestei provincii.

În minunatele saloane ale acestui palat, de cea mai autentică arhitectură, am găsit izvoarele de piatră din neolitic și paleolitic, precum și obiecte din era aramă și a fierului. Tezaurul Olteniei, concretizat în această frumoasă expoziție de relevare a specificului etnic regional, este o cheuzășie solidă a istoriei neamului românesc păstrând obiecte casnice, tipare vechi dacice, în care turnau aliajul; monede de pe vremea lui Boerebista și Decebal, arme și lu-

cruri de primă necesitate. Statuete, baso-reliefuluri daco-romane; obiecte religioase de-o realizare artistică, crucifixuri argintitate, potire, candelabre și patrafire, păstrate toate din negura trecutului ca o mărturie nepieritoare a stâncilor care rămân după trecerea puhoiului de primăvară.

Portul domnițelor noastre din veacul al XV-lea și XVI-lea este asemenea celui din occident dela curțile regiilor Franței, cu deosebirea doar a caracterului bizantin, atât de imprimat la vovezii români. Realizările industriei casnice oltene trebuie menționate și laudate, căci ne-a plăcut simplitatea portului acesta de munte, neînflorit, aproape șters.

În saloanele de picturi și sculpturi am rămas impresionați de vigourozitatea liniilor de expresivitatea naturală, deși uneori prea naivă, a tablourilor și de jocul culorilor oarecum tremurate în piesaj. Motivele sufletești le este dat contururile unor legănate reconfortări în mioritismul peisagiului local.

Pictura olteană tânără este reprezentată prin: Jeana Băculescu, Horațiu Dimitriu, Stănescu, Burada, Ștefănescu, T. Romanai, Olarian Preotel Băneanu, Stoica, Țugulescu, Nițescu, Drăgoescu, Keber etc. Remarcăm cu o deosebită satisfacție și plăcere tabloul care reprezintă pe Mihai Viteazul, care primește sabia și buzduganul dela trimesii Sultanului, fiind o operă a lui T. Aman și un alt tablou, care ne-a cucerit, de pictorul Stoianescu, reprezentând o sațară de țigani nomazi în jurul focului, noaptea.

Sculptura este reprezentată prin: Chiciu, Severin, Dima Pavelescu și maestrul Brâncuș.

Salonul cărții oltene, cuprinde toate publicațiile: ziare, reviste cărți și broșuri, apărute vremelnic pe plaiurile dintre Olt și Cerna; colecția „Scrierilor Românești“ și a „Ramurilor“ aduc o laborioasă activitate pe tărâmul literar.

Expoziția provinciei de peste Olt a fost o reușită realizare, datorită străduințelor depuse de cei cari și-au dat seama de importanța mesianică a unei atari manifestațiuni.

Biopolitica românească

(Răspuns la un chestionar)

Excelenta revistă „Societatea de mâine” a îmbrățișat în timpul celor 20 de ani de existență multe probleme, cărora a căutat să le dea soluție prin pana atâtor colaboratori cu bun nume în viața noastră publică. Satele și orașele ca așezări sociale, regiunile bântuite de calamități economice, singuraticile clase sociale, problemele culturale, economice, sanitare, ca și actualitățile de moment ale celor două decenii au găsit în revista d-lui Clopoțel o tribună cu mari posibilități de difuzare.

Chiar problema biopolitice românești, care se pare că va forma una din principalele preocupări ale revistei în viitorul apropiat nu este o noutate, revista având în trecut capitole înfloritoare scrise de d-rul Voina pe vremea, când biopolitica era ceva nou în publicistica noastră.

Această problemă, a biopolitice, a fost pe deplin lămurită în minunatele broșuri: *Igiena națiunii* (1925) și *Biopolitica* (1926) de autorul nouilor concepții de viață d. prof. Dr. Moldovan și ea continuă să se oglindească în studiile multilaterale ale *Buletinului Eugenic și Biopolitic*, o publicație de înaltă ținută intelectuală și de mare utilitate națională.

Problema n'a rămas închisă în cele două broșuri și în revista puțin răspândită, ea s'a pus cu mai multă sau mai puțină competență în ziare, reviste, programe politice, totuși nu s'a bucurat de o răspândire meritată și mai ales de o pătrundere adâncă în conștiința celor cu răspundere și posibilitate de a-i aplica principiile și a o realiza.

De aceea e binevenită inițiativa acestei reviste de a chestiona anumite persoane cu oarecare pregătire și activitate în materie și a difuza astfel tot mai mult ideile biopolitice.

Chestionarul începe cu următoarele întrebări:

1. *Care sunt mijloacele de a protejia rasa bună, familiile de neam bun, biologic bine înzestrate din orice pătură și a le încuraja în sporul de natalitate îndeosebi în straturile sărace?*

Răspunsul se cuprinde în întrebare și s'ar formula cam în felul următor:

Dacă la conducerea treburilor publice s'ar instala conștiința clară, că un neam se măsoară și validează prin calitățile pozitive ale indivizilor, cari îl compun, desigur că toate măsurile legislative și executive ar urmări potențarea la maxim a acestor calități de „mens sana in corpore sano”. Acest mens sana și corpus sanum se referă nu atât la indivizii singuratici, cât mai ales la corpul națiunii, la întregul națiunii luat ca sistem de organizare, nu ca masă și la mintea care conduce acest întreg.

Desigur sănătatea fizică și psihică a indivizilor își are importanța sa deosebită, dar nu e mai puțin adevărat, că un lucru bun poate fi îndeplinit cu puteri unite, chiar dacă acele nu sunt de egală valoare, ba chiar dacă luate individual sunt de valoare mai redusă. Principalul e ca aceste forțe să se unească și să acționeze conștient în urmărirea unui scop.

Prin urmare, după părerea noastră, nu este necesar a aștepta sporirea elementelor bune pentru a porni acțiuni mari, ci e suficient a crea un cadru de legi și moravuri bineprecizate și sever respectate pentru ca toate elementele bune și mai puțin bune să nu poată acționa decât potrivit intereselor naționale.

Legi simple și categorice, moravuri respectuoase față de interesele permanente ale neamului și dictatura nemiloasă a acestor legi și moravuri dela cari să nu se poată abate nimeni fără pedeapsă gravă. Iată cum vor spori elementele bune și cum vor dispărea cele rele îndată ce nu au mediu prielnic pentru validare.

Să ilustrăm cele spuse printr'un exemplu de actualitate.

O armată românească având un comandant excelent, care știe impune tuturor respectul legilor de război, a răspunderii față de neam și țară și a disciplinei necondiționate, pleacă la atac. Ea nu se compune numai din eroi, ci alături de aceștia e ceata celor fricoși, celor cu gândul la ai lor, pe cari i-au părăsit poate pentru totdeauna, celor dornici de a trăi, celor cuprinși de slăbiciuni și boală.

Dacă de o parte comandantul ar aștepta până va forma pe fiecare în eroism, desigur acțiunea n'ar putea porni niciodată, iar dacă de altă parte n'ar exista o forță, legea războiului și un comandant care să o impună, atunci toate elementele diverse, bune și rele, s'ar risipi ducând acțiunea la dezastru. Deci măsuri generale, atmosferă, după care urmează apoi formarea indivizilor și așezarea lor la locurile cuvenite.

Pornind dela considerațiunile din punctul precedent răspunsul la punctele următoare este mult ușurat.

2. *Cum să se stăvilească practicile blestemate de avort și mentalitățile de refuzare a procreației?*

În Banat s'a generalizat prostul obicei de a mărita fetele la 14 ani, ori a le lăsa să trăiască în concubinaj. Își poate închipui oricine ce conștiință pot avea astfel de tinere soții, absolut nepregătite din punct de vedere fiziologic și practic pentru viața familiară independentă. Și nu din vina lor. La această vârstă ar trebui să urmeze cursurile școlare, apoi cele de gospodărie și abea dela vârsta de 18—20 de ani să se gândească la căsătorie. Urmarea e, că aceste tinere mame caută să scape prin toate mijloacele de gravitate, la început pentru motivul că nu-i înțeleg rostul, mai târziu din alte motive de ordin economic. La câțiva ani după căsătorie ele ajung niște biete epave, babe îmbătrânite la 22—24 de ani și trec astfel prin viață fără a simți o singură clipă frumusețile acestei vieți atât de greșit îndrumate prin ea.

Deci în primul rând trebuie a introduce regulă severă în căsătorii și concubinaje la vârstă nematură. Fetele tinere din regiunile contaminate ar trebui adunate în instituții de educație și mai ales constrânse astfel să treacă cu bine la o vârstă, care le asigură o mai matură judecată și o acceptare conștientă a rolului lor matern.

E necesar apoi să fie stărpite fără milă femeile-moașele, cari practică avortul și să nu fie cruțați în această privință nici medicii, cari își fac din avort izvor de îmbogățire. Se poate merge până la pedepsele cele mai grave fiind vorba de viitorul neamului.

Cum însă avorturile nu se practică numai în cadrul vieții conjugale și nu numai din motive evident criminale ci și în urma unor relații extraconjugale și din motive omenști scuzabile, ar fi bine ca măsurile să țină cont de aceste împrejurări. Ne gândim la maternități organizate pe principiul discreției absolute deoparte și la instituții de găzduire, plasare și urmărire a odraslelor născute indezirabil, ori a celor condamnate la o viață de mizerie în sânul propriei lor familii dependente.

3. *Sunt sate și regiuni contaminate de psihoza anticoncepțională? Ce fel de procedee se cer atât moral, cât și coercitiv?*

Desigur există astfel de sate și regiuni, ele trebuie identificate și anchetate. Măsurile se vor lua în lumina celor spuse la punctele precedente. Focarele astfel identificate vor trebui să fie anihilate fie prin mijloace educative fie prin primenirea populației cu elemente sănătoase și deportarea în alte regiuni a elementelor contaminate.

4. *Există căi de persuasiune prin propagandiști, prin biserică și societăți culturale?*

Când conducerea de stat va ajunge la convingerea, că apărarea patrimoniului biologic al neamului are o valoare cel puțin egală cu ale măsuri de apărare, atunci va crea desigur o instituție corespunzătoare menită să legifereze, să propage, să sancționeze. Un fel de Siguranța Statului (neamului) pe plan biologic cu obligații identice, pe cari le ia siguranța pe plan fizic. În fine dacă admitem tot felul de constrângeri ale libertății fizice, cartele, autorizații de călătorie, cenzură, cu atât mai admisiibile sunt măsurile de asigurare a viitorului biologic al neamului.

5. *Pot fi aplicate măsuri de ordin administrativ, financiar și juridic? Cari sunt acele după părerea Dvs.?*

Toate măsurile de această natură sunt necesare cu condiția ca ele să facă parte dintr'un sistem bine întocmit și bazat pe cunoașterea precisă a realităților biopolitice existente și a scopurilor urmărite. După unire s'au realizat la noi reforme de mare importanță, ele însă au fost aplicate greșit și rezultatele lor au fost insuficiente. Să ne gândim numai la debandada reformei agrare din care au rezultat afaceri pentru aplicatori, colonii de nomazi, șicane, nemulțumiri pentru beneficiari, — sau la reforma electorală caracterizată prin falsuri și fraude — sau la reforma școlară, care în loc să urmărească și realizeze stărpirea rușinei noastre naționale a analfabetismului simplificând, a complicat și încărcat și mai mult programa învățământului primar. Greșelile din trecut nu trebuie să se repete în aplicarea reformelor viitoare între cari locul de frunte trebuie să-l ocupe reforma bazată pe interesele biopolitice ale neamului. Această reformă va însemna revizuirea tuturor practicilor administrative, financiare, juridice și mai ales politice.

6. *Credeți necesară o instituțiune, care să ia ființă în fiecare sat în acest scop? O casă de cultură și sănătate, cu dispensar medical, baș, cantină, ateliere, sală de conferință și expoziții?*

Toate acestea sunt prevăzute parte în legea sanitară, parte în programul Astei. Ele s'au și realizat în multe locuri și au dat rezultate multumitoare. Scopul biopolitic va fi ajuns însă numai atunci, când aceste instituțiuni periferice vor face parte dintr'un sistem și nu vor fi numai inițiative generoase, dar întâmplătoare.

7. *De către cine și cum să se procedeze concentric pentru apărarea ființei noastre etnice prin sporul demografic și prin combaterea mortalității, în general prin ocrotirea biologică a poporului român?*

Repet cele spuse mai sus. Nu este nevoie de instituții noi, ci de conștiință nouă în toate ramurile vieții noastre publice. Această conștiință nouă, alimentată din principiile biopolitice trebuie să pornească dela conducerea statului și de acolo în mod firesc să străbată până la periferiile cele mai depărtate. Instituțiile existente se vor adapta noui lor cerințe, iar acolo unde e nevoie, se vor crea instituții noi, dar nu alături, ci încadrându-se organic în viața de Stat confundându-se cu ea.

Ca să înțelegem mai bine cum ne închipuim noi noua rânduială vom ilustra-o cu un exemplu. Să ne închipuim că s'a hotărât electricizarea completă a unei regiuni. În acest caz cercurile răspunzătoare vor îngriji de construirea unei uzine electrice centrale și nu se vor mulțumi să dea numai ideia, lăsând ca fiecare comună și gospodărie să se desc urce singură cu realizarea ei.

Electricizare înseamnă introducerea energiei electrice în toate domeniile economice ale regiunii, fără a fi nevoie de a arunca la o parte vechile aparate și sisteme. Aceiași lampă care a luminat în trecut cu petrol, poate fi adaptată ca să lumineze cu electricitate, aceiași sobă va încălzi cu electricitate, același tren va putea merge pe aceeași linie cu electricitate. Ca să poată fi de folos în toate domeniile vieții economice trebuie să se respecte condițiile esențiale: legile energiei electrice. Fără a le respecta nu vom obține nici lumină nici căldură, nici forță mișcătoare și deci nu vom realiza electricizarea, civilizarea regiunii.

Acest adevăr e valabil și pentru ideia biopolitică. Ea trebuie să aibă întregul sistem de centralizare și difuzare și aceasta să funcționeze fără greș.

Dr. Vasile Ilea
Președintele desp. „Astra”
din Maramureș

Un nou suflu de viață în școala românească

CUVANTARE LA EXPOZIȚIA DE DOCUMENTARE ASUPRA VIEȚII REALE A ȘCOALELOR

Școala nu este o așezare mai mult sau mai puțin simetrică de cărămizi, ci o idee: școala realităților românești.

Nu vom avea industrie românească și agricultură adevărată dacă școala românească, în loc să ne dea meseriași și agricultori, ne dă numai funcționari.

Și nu vom putea scoate elementele streine din viața practică și economică românească, dacă românii vor continua să alege după slujbe și onoruri, în loc să se pregătească pentru sănătosul rol al producției și circulației bunurilor românești.

Iată câteva din directivele domnului Mareșal Antonescu, date la instaurarea noului regim.

În lumina acestora, conductorii învățământului, în frunte cu d. ministru Petrovici, s'au străduit să așeze școala românească de adevăratele ei temeuri și s'o dirijeze spre câmpul muncii și al credinței.

Expoziția care se deschide astăzi, încearcă să documenteze tuturor în ce măsură această nouă direcție a avut ceva în viața reală a școalelor.

Trebue să mărturisim că și până acum corpul didactic s'a străduit să răspundă, comandamentelor naționale. Și nu e vina lui că școala noastră se depărtase de valorile românești și se luase la întrecere cu cele streine, atât în organizare, cât și în programe și metode.

Școala pregătea funcționari activi, dezinteresându-se de celelalte activități, socotite inferioare.

S'a realizat astfel o românizare formală în Statul nostru.

Noua orientare de spirit a regimului actual impune o nouă orientare a școlii.

Tendința de a pune în stăpânire românească în toate sectoarele și în adâncime, este astăzi un bun câștigat.

Expoziția de față reoglindește acest spirit și această tendință deocamdată în toate categoriile de școale cu caracter predominant practic sau tehnic: grădini de copii, școale primare, normale, comerciale, industriale, profesionale de fete și gospodărești, care mi-au fost lăsate în grija mea specială de d. ministru Petrovici.

Se va descoperi o remarcabilă putere de invenție și gust artistic, care ne măresc încrederea în puterile tineretului nostru.

Materialul bogat al țării noastre e preiucrat în forme felurite, care împlinesc numeroasele trebuințe ale gospodăriei românești, îmbogățind-o. În fața materiei brute se pregătește omul cu atitudinea activă. Chiar și în școlile de meserii se realizează această ascensiune, dacă se pleacă dela muncă la teorie, nu invers.

Voi urmări înfățișările expoziției începând dela școala celor mici, dela grădiniile de copii. Nimic din ceea ce prezintă la expoziție nu este construit anume pentru ea.

Am ținut să subliniez acest lucru, spre a întări sentimentul de surpriză în fața unor realizări ale celor mici, ca și ale celor mai mari.

Demne de reținut sunt activitățile care se desfășoară în instituțiile organice ale școlii, grădini școlare, bibliotecă, muzee, cooperative, case de economie, cantină, farmacie, care toate la un loc fac din școala primară o adevărată gospodărie și pregătesc pe elev sub toate aspectele vieții care o va trăi mai târziu.

În standul materialului didactic construit de Casa

Școalelor, se pot vedea lucrări de mare valoare tehnică și de mare utilitate educativă.

Iar la standul materialului didactic, lucrat chiar de elevi sub conducerea învățătorilor, ori care își poate da seama de posibilitățile învățătorilor de a-și dota școalele cu material intuitiv variat, după regiuni și localități, astfel că fiecare școală să aibă stilul ei deosebit ca și sufletul unităților sociale.

La standurile cărții didactice, se poate urmări evoluția acestora dela primele începuturi de carte românească până în zilele noastre. La învățământul primar superior, se văd broșurile introduse de Minister pentru înlocuirea cărții enciclopedii. Broșuri și reviste, unele tipărite de Minister, altele dela editurile particulare, care se potrivească ocupațiilor după regiuni. Aceste broșuri vor pătrunde treptat, treptat și în familiile părinților și vor constitui și pentru ei îndrumătoare de preț.

Noul sistem a dat și posibilitatea unor creații surprinzătoare, alcătuire de manuale didactice proprii, lucrate în comunitatea de muncă școlară.

Teatrul și cinematograful, foarte mult folosite ca mijloace educative, mai ales în școalele de oraș, sunt și ele reprezentate.

Pământul și sufletul românesc reoglindit în lucrările personale ale școlarilor, este deasemenea un stand foarte reprezentant.

Albumele școlarilor, datinele, desenele arată îndrumările sănătoase care s'au dat școlarilor spre a-i introduce în viața neamului nostru cu adâncile lui temeuri morale și religioase.

În Colțul Eroilor, se omagiază printr'un frumos decor eroii de azi și de totdeauna ai Neamului nostru.

Standul reprezentând școalele normale arată activitatea și pregătirea temeinică sub toate aspectele, a normaliştilor și normalistelor pentru viitoarea lor chemare.

Pregătirea agricolă și gospodărească este predominantă. Tot aci, într'un colț mai mic, se reprezintă activitatea ce se desfășoară în secția normală dela Institutul superior de educație fizică, înființată în toamna anului trecut.

La școalele tehnice industriale, precum și la școalele profesionale și de gospodărie, standurile sunt extrem de variate. Sunt lucrări de adevărată artă, care nu s'au întâlnit în nici o altă expoziție.

Selecția elevilor se face prin metode științifice, care se vor introduce la toate celelalte școale profesionale ale Ministerului de Institutul de orientare profesională, creat recent.

Alături de standurile școalelor, se înfățișează și activitatea extrașcolară cu frumoase realizări, deși timpul destinat educație acestora este foarte redus. Se încrează însă în aceeași direcție și în mare măsură cu aceleași elemente didactice.

Am socotit util de a adăuga în expoziția învățământului practic și standurile reprezentând sănătatea elevului. Grija pentru sănătate trebuie să se împletească cu grija pentru educația muncii spre a putea forma un om sănătos și trupește și sufletește.

Tot aci se dă și un model de farmacie școlară, precum și de vase pentru alimentația igienică cu apă în școale.

I. C. Petrescu
Subsecretar de Stat al Ministerului Culturii Naționale

Probleme de medicină socială

Gradul de instrucție al unei populații

Gradul de instrucție al unei populații interesează în mare măsură *medicina socială*.

Lipsa de instrucție a unui popor atrage după sine ignoranța și lipsa oricărei vieți igienice. Acest fapt e de mult demonstrat.

Instrucția, ca și bogăția, e repartizată în sânul colectivităților foarte inegal.

Controlând statisticile ce le avem la îndemână, aflăm următoarele :

În *Suedia* numai 1% din populație e analfabetă.

În *Indiile neerlandeze* 95%.

În *India* și *China* procentul se ridică între 60—90%.

În *Franța* 2% din populație are o instrucție secundară completă, iar în *Statele-Unite* 5%.

Din vol. II. (1939) al „*Breviarului statistic al României*” extragem datele de mai jos referitoare la știutorii de carte din țara noastră :

TABEL

Populația după gradul de INSTRUCȚIE (Recens. 29.XII.1930)

Nr. cor.	Grad de instrucție	Total cifre absolute	Total procente	Bărbați		Femei	
				Cifre absolute	Procente	Cifre absolute	Procente
	Știutori de carte	8.360.184	100	4.893.947	100	3.356.236	100
1	Instrucție extra-școlară	126.078	1,5	73.059	1,5	53.019	1,6
2	„ primară	7.018.263	85,1	4.172.988	85,3	2.845.275	84,8
3	„ secundară	708.581	8,6	369.945	7,6	338.636	10,1
4	„ profesională	263.579	3,2	170.742	3,5	92.830	2,8
5	„ universitară	91.139	1,1	69.844	1,4	21.295	0,6
6	„ în alte șc. sup.	42.543	0,5	37.362	0,8	5.181	0,9

Din acelaș izvor dăm mai jos și lista știutorilor de carte pe județe, cu procentul mai mare de 60%.

Județul cu cel mai mic procente e *Hotinul*. El are 29,7% știutori de carte. Dintre aceștia 43,6% sunt bărbați și 16,6% femei.

Țara întreagă 57,1%, dintre care 69,2% bărbați și 45,5% femei.

Nr. cor.	Județele	la %	Nr. cor.	Județele	la %
1	Neamț	61	10	Arad	69
2	Mușcel	61,1	11	Brăila	69
3	R. Sărat	61,1	12	Ilfov	69,6
4	Severin	61,6	13	Covurlui	69,7
5	Iași	62,3	14	Câmpulung	71,8
6	Constanța	63,2	15	Timiș	80
7	Caraș	64,2	16	Sibiu	85,2
8	Suceava	66,8	17	Brașov	86
9	Cernăuți	68,8			

Cu cât știutorii de carte sunt mai mulți într-o țară ou atâta *propaganda de igienă* și *profilaxie medicală* și *socială* e mai ușoară, dă roade mai bune și mai rezezi.

Știutorii de carte vor înțelege repede rostul propagandei și vor sili și pe ignoranți să respecte regulile impuse de igienă.

Dacă am răsfoi scrierile mai vechi dela noi sau descrierile străinilor care au călătorit pe vremuri la noi în țară, precum și descrierile multor altor țări din lume, vom afla mizeria ce domnește în lume și acum încă.

Dintr'o lucrare foarte importantă și interesantă a lui *René Sand* intitulată : „*L'économie humaine par la médecine sociale*. (Paris, 1934) extragem :

„Scrisoarea lui *Charles Dupin*, membru al Institutului Franței, publicată în „*Le Journal de Débats*” din 4 Oct. 1827 cuprinde cele ce urmează :

Există în *Paris* o populație de 200 mii suflete care produce toate capodoperile pe care noi le admirăm, care,

prin munca sa trăește onorabil, care, prin industria sa se ridică în mod gradat la bogăție, e o populație mult mai înaintată, decât oricare alta din Europa.

Dar, mai sunt încă 700 mii suflete în *Paris*, care trăesc ca în evul mediu. Vreo 300 mii trăesc în concubinaj și dau bastarzi. Dntre cei 700 mii suflete : $\frac{2}{3}$ mor în spitale, $\frac{1}{3}$ acasă și nu au cu ce să fie îngropați.

Iar *La Play*, în lucrarea sa din anul 1855, asupra lucrătorilor europeni, scrie : „Țăranii din *Morvan* *) nu mănâncă decât odată pe an carne, cei din *Maine* de două ori, cei din *Bretagne* de 5—6 ori.

Jerôme Blanquin, în lucrarea sa publicată în 1849 de Academia de științe morale și politice, scrie că în *Lille*, pe vremea aceia trăiau 3 mii de familii în pvnite și femeile primeau sau aveau pe săptămână două kg. de pâine. Copiii mureau înainte de vreme.

Dela 1820 până azi însă, datorită instrucțiunei publice și a eforturilor făcute de *medicina socială* s'au schimbat mult, iar în unele locuri au și dispărut aceste aspecte de plâns, aceste nenorociri ucigătoare de suflete.

În toate școlile se dă o deosebită atenție igienei, multe din cărțile de școală pentru cursul de igienă la noi în țară sunt minunate ca acelea ale d-nilor *Banu* și *Voina*, medici de circumscripție, medici școlari, etc., etc. lucrează intens. Educația fizică umple programul.

Localurile de școală construite în epoca aceasta sunt încălzite în aer și lumină școlară.

Statul, concomitent cu instrucția publică, a pus la dispoziția tineretului : stadioane, băi, instituții sanitare de profilaxie și tratament.

*) Muntele Negru, masiv muntos al Franței centrale. Regiune granițică și ploioasă. Păduri. Creșterea vitelor. Cel mai important vârf : *Beuvray* (810 m.), pe care se afla citadela galică *Bibracta* (după *Larousse*).

„Astra“ și Cooperația

Referatul despărțământului „Astra“-Turda, prezentat la adunarea generală
ținută în 25-26 Septembrie 1943

În ce privește situația numerică a cercurilor culturale în județul nostru nu putem da cifre. Au fost cerute dar nu s'au trimis.

S'au înființat cercuri în cele mai multe sate, în urma acțiunii de propagandă culturală făcută cu concursul autorităților administrative. Acest concurs a fost, în unele privințe, păgubitor prestigiului „Astrei“, întrucât unele organe administrative de pe sate au procedat prea autoritar, după obișnuita lor rețetă. S'au ținut în multe sate serbări cu conferințe și producții teatrale. S'a pornit, fără îndoială, o sporită activitate culturală, la care — durere — intelectualii dela oraș, din lipsa mijloacelor de transport, nu au putut lua parte decât în cazuri foarte rare.

Intelectualul dela sate are lipsă, în activitatea lui culturală, de sprijinul și colaborarea intelectualului dela oraș. Ar fi necesar să se pună la dispoziția acestuia un mijloc sigur de transport. Să aibă despărțămintele, cel puțin cele centrale, câte o mașină proprie pentru deplasare.

Cu toate acestea trebuie făcută o constatare dureroasă: cencerile culturale nu duc o viață de intensă activitate culturală. Se înființează ușor dar după un scurt interval de timp prin lipsa de interes a intelectualilor se desființează.

Cauzele acestei vegetări a cercurilor culturale nu sunt numai cele amintite (lipsa de colaborare a intelectualilor dela oraș, lipsa de interes a intelectualilor dela sate). Acestea sunt numai cauze de suprafață. Sunt altele mai adânci, cari fac aproape iluzorie activitatea noastră culturală la sate.

Se pare că nu ne mișcăm pe drumul cel bun. Va trebui căutat altul, care să ducă mai ușor la inima țaranului. Noi vrem să schimbăm satul în structura lui interioară. Acestea nu se poate numai prin puterea cuvântului, ci prin fapte. Să se dea satelor instituții economice. Lozinca trebuie să fie: **prin economie la cultural**.

CONTRIBUȚIA „ASTREI“ LA PROPĂȘIREA NOASTRA ECONOMICA

La propășirea economică a satului, „Astra“ a încercat să contribuie prin cărți, conferințe și școli țărănești. Acestea din urmă au fost o apreciabilă realizare în activitatea de ridicare a satelor. Dar așa cum s'au făcut până acuma se pare că rezultatele lor sunt problematice. Fără îndoială că ar fi minunat dacă fiecare sat ar avea o astfel de școală, ceea ce e imposibil. Cu școli țărănești ce țin cursuri de câte 2-3 săptămâni, avizate la bunăvoința și la spiritul de jertfă a cărturarilor dela sate, nu se face mare ispravă.

Trebuie școli țărănești pentru adulți permanente, în fiecare centru de plasă.

Mijlocul cel mai eficace de a câștiga pe țărani pentru cultură e **sistemul cooperatist**. Acțiunea de culturalizare a „Astrei“ nu se poate sprijini numai pe mijloacele spirituale pe care le are (cărți, conferințe, biblioteci, gazete). Acestora trebuie să li se dea un auxiliar material, economic. Numai prin instituții economice putem ridica starea culturală a satelor. Numai prin ele putem desvolta simțul cultural al țaranului. Cultura e o mâncare a sufletului, a oărei lipsă nu o simte decât cel ridicat pe o scară mai înaltă a situației materiale. Țăranul nostru, om simplu, trece toate lucrurile prin cercul restrâns al intereselor lui materiale. Cele ce cad afară de acest cerc le primește numai în aparență, dar nu le pune la suflet. El nu are dezvoltat, prin educație, simțul solidarității sociale și naționale.

Dacă la inima țaranului nu se poate ajunge decât prin instituții cari îi dau ceva material, dacă la el primează interesul, atunci e consult să ne conformăm acestui individualism, primitiv ce e drept, dar firesc la popoarele cu structura socială și economică pe care o avem noi.

„Astrei“ trebuie să i se dea, în desfășurarea activității sale, un auxiliar economic. Acesta nu poate fi decât **Cooperația**.

Cooperația, în structura ei ideală, de instituție de filantropie și nu de sfârârie, să fie centrul vieții economice și culturale a satului.

Țăranul membru al „Astrei“ va fi și un membru al cooperativei. Una îi va da bunuri culturale, iar cealaltă, bunuri materiale. Prin cooperativă i se vor da înlesniri economice (mărfuri, unelte), iar cercul cultural îi va da bunuri de ordin spiritual (cărți, ziare, conferințe, radio, etc.).

Casa culturală ridicată în centrul satului, va fi centrul vieții economice și culturale. Va cuprinde: cooperativa, sala de lectură și de conferințe, sala de dans pentru tineret etc.

„Astra“ trebuie să îmbrățișeze întreaga mișcare cooperatistă din Transilvania. Numai ea poate schimba această instituție într'un într'un mijloc de ridicare reală a satului, imbinând economicul cu culturalul. Numai ea, prin spiritul său de înțelegere a marelui probleme de culturalizare a satului, poate reda cooperației rolul ei genuin, de educatoare a maselor țărănești.

În programul de mână al statului nostru ridicarea satului va forma preocuparea principală a politicii noastre interne. Atunci „Astrei“ i se va recunoaște înalta misiune ce o are: de a ridica satul în buna stare economică și în cultură în aceeași vreme.

Turda, la 20 Septembrie 1943.

Petru Suciu
Președintele Despărțământului „Astra“-Turda

Pe muntele mic și regiunea sa subalpină

Excursiile au folease infinit de multe. Unii le văd numai sub aspectul plăcerii fizice: recreație, evadare din oraș, alungare de gânduri, desintoxicare de îngrijorări. Plămânii respiră aerul pur, corpul se destinde ca o nua elastică, ochii se ageresc, sângele se primenește, spiritul se tonifică și o încredere nouă pune stăpânire pe tine în împărăția nesfârșită a singurătăților sălbatice.

Da. O pace profundă ți se așterne în suflet, uiți măruntele necazuri și renaște dorul de viață.

Onoare munților: binecuvântate sunt darurile sale pentru oricine le știe savura.

Nu toată lumea însă e capabilă să se împărtășiască din ele. Sunt și spirite înguste cari se limitează la satisfacții primitive: prilej de a se îndopa cu bunătățile din raniță, de a bea și mânca. Si nu văd mai departe de lungul nasului. Există sportivi cari merg pentru a merge și a-și antrena doar mușchii picioarelor. Muntele îi primește cu egală deferență pe toți, dar le ascunde secretele comorilor sale detotdeauna.

Mai întâi, muntele nu e o pustietate. Acolo există de milenii o viață organizată. El e stăbătut pe infinite poteci și plaiuri de o populație străveche care și-a identificat ființa cu el. Acolo suntem în regatul ciobanului român care ne-a păstrat ființa etnică din vremuri imemorabile. Nu e colț de stâncă, poiană de codru și hățiș de coastă care să nu-i fie cunoscute lui. Astfel muntele pulsează de viață și-și are rânduielile sale din strămoși.

Dela fabrica de mobilă curbată cu renume european „Mundus și Borlova-Armeniș“ din Balta Sărată (fagul e topit în esențe tari, fiert, modelat, îmblânzit, curbat și transformat în foarte comodele fotolii și scaune model „Thonet“ cari dau locuințelor noastre civilizația de astăzi), plecăm cu micul tren industrial pe Valea Sebeșului cea bogată în volum de apă prin Zervești, Rueni, Turnu și Borlova spre Cuntu în sus până la izvoarele sale, drum splendid prin livezi de porumbiști, pruniști, plantații de fag, apoi printre ferigi mari cât omul și brusturi uriași, ne strecurăm pe sub stânci abrupte și pe maluri pretipise, în stânga și dreapta își ridică frunțile munții tot mai înalți cari strămtează și întunecă zările cerului, iar micile cascade plesnesc stâncile și fac să răsunе văile de cântecul specific al valurilor ce te furnică de fiorii singurătăților. Locomotiva găfâie, se opintește, ia des apă în „stațiuni“, vagonetele varsă pestrița lume țărănească rând pe rând la margini de poteci, iar drezinele te sguduie decăteori locomotiva smuncește și forțează plecările.

E întuneric când ajungem la casele din Cuntu ale fabricii. Ne veselim de poporul glumeț care așteaptă plecarea trenului în această stație-terminus în inima codrilor noaptea târziu și apoi dormim profund. În zorii zilei următoare luăm călăuză pe pădurarul David Godeanu și urcăm însusul văii Cuntului-Sebeș, apucăm plaiul Strigoniului (strigoiului?) în pantă blândă, traversăm uluci goi sau cu apă, trecem peste rampe de bârne, și pe margini de tăeturi și codri seculari dăm în Plaiul Mare, plai

bătrân, larg de tot pe unde străbat spre văi sau spre vârfuri turme numeroase de oi, cirezi de vite și cai. Pe aici e „marea trecere“. legături din timpuri vechi între codrii și satele dela câmpie. Cel puțin patru luni pe an răsună îndemnurile ciobanilor în peregrinări nesfârșite căutând poenile bogate în iarbă și adăpostind turmele în stâni la rariște de brazi aproape invariabil la altitudine de 1.500 metri, deci de acolo de unde încetează pădurea și începe întinderea înălțimilor pleșuve și bătute de vânturi tari. Stâna e la loc ferit de curenți, cu adăpost bun în caz de vijelie și cu acces deopotrivă la pășune și pădure. Suntem sub poalele Țarcului, numit și muntele mare, înalt de aproape 2.200 m.; mai înalt decât el este Godeanul, iar cel mai înalt din toate masivele ce se desfășoară de jur împrejur și în funduri de zare este Gugu cel plin de vrăji, muntele sfânt, muntele central al Banatului unde se spune că ar fi locuit însuș Zamolxe, zeul dacilor străbuni. Gugu este departe și spre el gravitează populațiile din toate văile, dela Dunăre, Cerna și Jiu, dela Caraș și Timiș, din văile Bistrei și Beghieului superior.

O bună vizibilitate ne orientează în toate părțile, iar călăuza David ne arată Pleașa și Semenicul, ne spune numele vârfurilor și văilor cari despică rotunjimile diferitelor grupuri de masive păduroase, ne dă relații asupra vieții oierilor și asupra satelor și gospodarilor proprietari de oi. Țăranii din Borlova și din Armeniș au oi multe, comercializează mieii, lâna și brăza, de fiecare „matrice“ (oae care are miel și dă lapte) se obține câte 6 kgr. de brânză în vremea păscutului în munte. Nu e sat care să nu fi fost împroprietarit cu suprafețe mari pentru întreținerea oilor vara. Oaia este o avuție însemnată a românilor munteni. Toți munții aceștia sunt împărăția fără de hotar a ciobanilor noștri. E toamnă deabinelea, frunzele cad îngălbenite în acest mijloc de Septembrie, multe turme au coborât, însă vreme frumoasă totuș mai reține multe turme până către marile urcușuri. Turmele se vor lăsa apoi în apropiere de sate și vor fi slobozite în urmă pe miriști până ce dă iarna și sunt risipite la casa fiecărui proprietar.

Tălângi de clopot anunță vitele mari cari mai găsesc iarbă pe ici pe colo. În general a fost o vară grea, seceta a ars pășunile, lapte a fost mai puțin, întreținerea în munți a fost o problemă. Dar acum totul este pe sfârșite. Se ia calea spre locurile blânde dela margini de sate.

Ciobanii își stăpânesc câinii și se apropie de excursioniști promițând lapte dacă le dau tutun. Bucuros se lansează în vorbă și povestesc cu însuflețire despre traiul lor acolo sus unde seninătățile și asprimile se alternează în ritm neregulat. Nu pot oferi caș dulce, pentru că bacii ori băcițele sunt hapsâne, îl strâng și-l duc devale.

Doi băeți lasă pustii vitele și pleacă în sat după merinde nouă. Sunt siguri, că boii, vacile și vițeii nu se vor depărta ci vor sta în siguranță fără pază o zi și o noapte! Dar nu vor veni urșii și lupii? Ba poatecă da, de nu vor sta grămadă și se vor pierde prin hățișuri. Chiar recent o ursoaică mare și doi

pui au atacat patru vite și le-au supt sângele. Răul se poate întâmpla și lor, dar n'au ce face împotriva destinului. 80 de vite au pierit în vara asta în acest fel.

Zărim un cal singur într'o poiană mare. Dela distanță, de după o muche apare stăpânul și strigă cu glas desmierdător: „păsărica“, „păsărica“, de mai multe ori. Calul aude, nechiază și pleacă în galop în direcția glasului pânăce-și întâlnește stăpânul care-i aduce sare și ovăs: e un mic eveniment acest prânz copios al iepei care a jinduit după ceace-i lipsia în munte.

Ceasuri și zile întregi poți colinda pe poteci bătătorite în regiunea subalpină. Pe plaiul Șeroniului, Văratecului, pe Priporul Jigoriei, pe părul Măloasei, pe dealul Șucului cel bun de vânatoare, pe valea Crucifoarei, în ostrovuri de verdeață numite ici colo „goleșul“, pe atâtea piscuri și creștete zimțate câte sunt pulverizate din marele masiv, pelângă izvoare reci ca ghiața îți continui drumul spre Muntele mic cel plin de izvoare abundante de toate părțile și atât de potrivit pentru pășunatul animalelor.

Dar Muntele Mic cu 1806 altitudine a devenit acum o stațiune climaterică de primul rang, poate cel mai avansat ostrov de civilizație în munții înalți ai României.

O societate de funcționari municipali care-și spun „Amic“ — și ghiciți că este vorba despre Timișoara, metropola Banatului — a luat concursul inginerului Micloși devenit celebru prin capacitatea sa de invenție și construcție tehnică, și a realizat pe Muntele Mic o modernizare turistică de nivel european. Vila „Bella Vista“ cu 2 etaje deține tot confortul: calorifer, electrică, apeduct, canalizare, apă caldă și rece în toate camerele, sufragerie și salon după modelul cel mai exigent: suntem ca într'un punct oarecare în Tatra.

O cabană mai populară completează „Bella vista“ și se chiamă Brădișor, așezată ceva mai la vale.

O bisericuță în stil maramureșan și cu interiorul lucrat de sculptorul bănățean Gajo bine inițiat în ornamentația sculpturală românească, e o perlă a stațiunii.

Cabana preotului care servește și de infirmerie în caz de accidente, este demnă de admirat prin simetria proporției sale mignone.

Ceva mai sus este crucea gigantică ce se vede dela mari depărtări când este luminată de cele șase lampioane. Cele șase bârne în lungime de 25 m. și alte trei în lățime de 14m. dau crucea solid sprinjinită în funii de oțel groase și prinse în beton. Pe o scară de fier te urci până în vârful crucii. E instalat paratrăznet. Tot pe cruce este și o sirenă care orientează pe cei rătăciți sau accidentați.

Toate aceste sunt realizările d-lui inginer Micloși și ale „Amicului“.

Celelate cabane sunt: una a vânătorilor de munte skiori, alta foarte încăpătoare a prefecturii județului Severin botezată „Dor de munte“, Comunitatea de avere a construit „Cuibul nostru“, iar minoritarii dispun de cabana Prohaska (azi Jolosită de școlile Banației svăbești). Brădet deabia mai este, defrișarea întinzându-se până aproape de cabane. Dealtfel el este atins de boală, lichenii mistuindu-l deabinelea.

S'a încercat și construirea unei șosele pentru uzul

automobilelor dar deabia s'a înfăptuit o distanță de 4 km. pe Sebeșel lângă Borlova. Nu s'a știut profita la timp de fondurile disponibile. Inginerilor însărcinați cu asta le-a lipsit și convingerea, și concepția.

Banatul se poate fâli cu Muntele Mic: dispune de un colț de rai la 1600 m. — izvor de sănătate, de recreație și întremare îndeosebi pentru lumea funcționărească dela orașe.

Dela cabane până sus la punctul trigonometric nu este mai mult de o jumătate de oră. Ești pe un platou întins ca o masă care s'ar preta unui aeroport în toată legea. Muntele Mic este de o configurație nu se poate mai prielnică sporturilor de iarnă, îndeosebi pentru skii. Zeci de km, pot fi parcurși pe coamele întinse și versantele blânde în orice direcție, spre muntele mare, spre valea Sebeșului, spre Timiș ori spre valea Bistrei unde priveliștile sunt mai încântătoare și descoperi ca pe o oază jos între dealuri stațiunea climaterică Poiana Mărului vizibilă dela piatra Scorilei. Când vizibilitatea e perfectă garniturile munților apropiați ori îndepărtați până la Poiana Nedeii și Gugu spre răsărit și Semenicul în Apus te fac să te pierzi în dulci contemplații și visări.

Din toate drumurile te întorci la „Bella Vista“ care te atrage de departe prin farmecul ei special.

Am admirat apoi în „sălbătăcia munților pepinierele îngrijite ale ocoalelor silvice, cu scopul de a replanta masivele desgolite de falnicii copaci de fag ori de brazi seculari. Pueții cresc în straturi și vor fi răsădiți pe cele mai rele steanuri.

În locurile despădurite de câțiva ani se dezvoltă o floră foarte prielnică albielenelor. Stupari înamorați de arta lor întemeiază prisăci cari le aduc venituri grase. Bidoane mari de câte 30—50 kgr. adună mierea dulce și hrănitoare pentru a fi vândută cu 500 lei 1 kgr. la oraș.

Preotul din Zervești își cucerise o faimă notorie cu prisăcile sale din valea Sebeșului. Chiar ministerul de agricultură s'a sesizat și l-a numit inspector propagandist pentru cultura stupăritului. O prisacă înfloritoare a întemeiat un anume Danciu; recolta de miere din anul acesta îi asigură un câștig considerabil.

Bunățile regiunii subalpine sunt numeroase. Sub lepezile fără număr ale văilor și pâraielor abundă păstrăvăii gustoși; dela 1 Septembrie, prinderea lor este interzisă.

Vânatul de mistreți, căprioare și chiar de capre negre înspre vârfuri este o îndeletnicire frecventă în acești munți binecuvântați.

La tot pasul ești pe urmele unei vieți cu rândueli organizate din vremi străbune. Grație acelor așezări milenare românismul regional a fost capabil să se conserve și să se desvolte în însușiri de tenacitate și prosperare cari îl fac obiectul admirației generale. Să ne reamintim despre aportul strălucit al borlovenilor în coregrafia românească. Dansurile lor de origină dacă sunt menținute fără știrbire până azi în frumusețea lor primară. În comunele Dalciu și Cicleni se recrutează cele mai vestite orchestre și tarafuri populare. Satele dimprejurul Muntelui Mic sunt centre de energie românească legendară. Muntele a favorizat constituirea acestor puternice focare ale spiritului și rezistenței noastre fizice.

Dr. Titu Popa

TREI CATEDRALE FLORENTINE

Până acum Florența n'a avut nimic de suferit în actualul războiu. S'au închis galeriile de artă, monumentele din piețe s'au acoperit, dar nicio incursiune aeriană deasupra orașului. Nicio bombă. Refugiul din Genova și Torino s'au stabilit în această încântătoare capitală a Toscanei. Alarmer au fost, asta da: la orice oră din zi lumea în fugă pe străzi, pe jos sau cu bicicletele, căci în 20 minute avea voie să se întorcă fiecare la casa lui. Sirena suna de șase ori de obicei. Apoi liniște adâncă. Centrul mort. Catedrala meditativă avea ocazia s'o privim liniștit acum: cât va dura alarma? Ce crimă ar fi să se atingă orice punct al orașului, fiind prea împrăștiat în monumente artistice vestite în tot universul. Iar deodată un sunet prelungit al sirenei: „cessato-allarme!“ Portarii caselor dădeau voie lumii să iasă, ca furnicile se văd ieșind cu toții. Nimeni nu fusese în adăpost, o știm asta.

Vrem să descriem trei din monumentele florentine de seamă cu trecutul și importanța lor artistică.

Vorbim deocamdată de trei biserici ale Florenței, obiecte de admirație cari contribuiesc în mod covârșitor la fizionomia orașului: Santa Maria del Fiore sau Domul, Santa Maria Novella și Santa Croce. Ca simbol religios nu ne încântă: la intrare e întotdeauna un ins care face să sune o pungă enormă de bani (avertisment), trebuie să plătești scaunul pe care ți-l alegi și eventual să ascuți o predică de la amvon a unui preot cu sbierete specifice. Preferăm, să ne ocupăm de înfățișarea lor artistică.

Catedrala Florenței, Santa Maria del Fiore (dela crin emblemă florentină) e a treia din lume ca dimensiuni: are lungime de 150 metri, iar în dreptul crucii latine a planului lățimea e de 90 m., și înălțimea cupolei de 107 m. S'a început în evul mediu, în anul 1297 de Arnolfo di Cambio, figură aproape legendară de artist care a pus temelia mai tuturor palatelor florentine zidite în secolul XIII. Dar s'a lucrat aproape 200 ani la această catedrală vestită a cărei cupolă proiectată de Brunelleschi s'a terminat în 1561. Nu e de mirare ca să dureze așa mult ridicarea unui monument pe acea vreme când artiștii lucrau pe 'ndelete, cu migală, formând o sinteză grandioasă a stilului florentin: limpede, sobru, logic.

Fațadele laterale ale catedralei dau impresia impunătoare a masivității arhitectonice, cu toate că sunt decorate în culori de marmură: albă din Carrara, verde din Prato și roșie din Maremma (toate localități toscane, spre mândria Florenței). Așezarea geometrică a marmurei, decor caracteristic florentin, în patrate și dreptunghiuri verticale, imprimă planul static al fațadelor laterale. Semn al măsurii perfecte, disprețuitoare a imaginației, gata să însușească ori cărei forme echilibrul. În jurul ferestrelor rotunde, de exemplu dela tamburul cupolei, se menține dârăză decorația exterioară în dreptunghiuri. La fel în interiorul arcurilor „oarbe“ umplute, ale absidei. Prin sec. XIII s'au construit două ferestre apropiate unele de altele, gotice, bogat împodobite cu motive mărunte în mozaic de marmură. Probabil atunci s'au gândit consiliile Florenței să construiască mai mare S. Maria del Fiore și ferestrele următoare se văd la distanțe mai mari și mai puțin gotice. Porțile laterale sunt acoperite cu saci de nisip acum, ca și multe sculpturi interioare.

Cupola e grandioasă. Pe planul octogonal, în linie de ogivă, roșie cu nervuri albe, adevărată eleganță a liniei. N'a fost chip să se adapteze ornamente, ca celei dela Roma. Brunelleschi, geniu florentin, a creat-o astfel ca veacurile să nu-i reproșeze nimic. În străzile cenușii ale orașului se zărește dela orice colț această imensă cupolă roșie de vădită importanță panoramică. „Piața“ catedralei e o stradă care se curbează fidel formei bisericii, în plus străbătută de toate tramvaiele orașului. Iar fațada bisericii a fost construită în 1887. Se știe că de mult italienii construiau biserica întâi și la urmă fațada. Adesea fațada a rămas doar schițată. Vrând să imite stilul sec. XV, Emilio de Fabris a făcut o operă de plâns, în caracter lipsit de proporții. Campanilul de alături (sec. XIV) e titlu de glorie a orașului. Are 85 m., iar sus se încheie plat cu o terasă în stilul balconelor catedralei.

Interiorul acestei catedrale se împarte în pilaștri pe plan păstrat, — culmea solidarității — admirabil lucrați și numărați cu patru arcade. Acestea deși au arcul ogivei gotice dau aer de renaștere prin grandiozitatea lor. Par să fie din sec. XIV și sunt începute în 1378 pentru a fi terminate în 1421 când s'au construit bolțile în crocieră ale navei mediane. Sub cupolă ne dăm abia seama de spațiul ce-l ocupă, dacă pășim pe diametrul ei de 45,52 m. Mister a rămas până azi metoda lui Brunelleschi de a ticlui cărămizile la acea

înălțime fără schele. Interiorul catedralei ne ilustrează spiritul florentin atât de evoluat: spațiul minunat echilibrat între zid și arcadă, plin și gol. Un singur lucru îngreunează nișel această măsură fără greș a interiorului: e balconul sculptat parcă în relief ce întrerupe continuitatea dintre arcadele pilaștrilor și bolțile tavanului.

Curios că S. Maria del Fiore are foarte puțină lume în zilele de rând. Nu place publicului fiindcă n'are altare nici capele laterale, foarte puține picturi și monumente interne. Mai rar așa o catedrală în stil pur arhitectonic.

După câțiva pași dela catedrală spre gară, ușor ne abatem pe la piața S. Maria Novella. Piață pentagonală, foarte armonioasă, ca piețele medievale cari maschează străzile discrete prin câte un edificiu așezat oblic. La un colț lângă un hotel mare, fațada splendidă a bisericii S. Maria Novella desenată de Leon Battista Alberti în sec. XV. Partea inferioară a fațadei pare a fi în stil gotic, dar se ridică în stil renaștere.

Din fericire decorația geometrică în marmură albă și neagră îi dă unitate complectă, iar proporțiile o immortalizează. Că e alipită de alte edificii, e fapt obișnuit la bisericile catolice. Originalitatea este aceea a unui portic gotic în marmură care înconjoară curtea bisericii și mărginește strada care duce la gară; sub arcurile gotice ale acestuia, embleme de morminte ale familiilor nobile florentine.

Biserica S. Maria Novella e a călugărilor dominicani. A fost zidită între 1278 și 1360. O fațadă laterală liberă e romanică, netencuită. Iar interiorul gotic, dar gotic florentin foarte moderat, Nicio coloană liberă, ci angajată în pilaștri. Mult mai înălțată decât catedrala cea mare (în sens gotic, nu al dimensiunilor), acest interior al S. Maria Novella se bucură de o neașteptată armonie intimă la care intervine și culoarea brunelleschiană: zidul alb, marginile arcadelor și nervurile bolților toate cenușii. Aici sunt și tablouri și altare laterale mai frecventate. Călugărilor care intră în Florența pe jos are cea mai profundă impresie de admirație față de frumusețea bisericii S. Maria Novella.

Va trece apoi negreșit la S. Croce în apropierea Arnului. Piața foarte veche de intrare a jocului cu mingea pe vîmuri, are azi clădiri medievale și o statuie nefericită a lui Dante Alighieri destul de recentă.

S. Croce e cea mare biserică francescană din Italia. Mărită din 1296 până în 1442 în actuala formă e în același timp Panteonul Italiei, cu mormintele celor mai iluștri omeni ai Toscanei. Interiorul foarte luminos, cu ferestre înalte e lung de 115 m. și larg de 38 m. În dreptul planului de cruce egipteană are lărgime de 73 m. Navate despărțite de pilaștri octogonali zidiți în cărămidă gălbuie, arcuri ogivale. Din „sărăcia“ francescanilor e o reminescentă: tavanul navei mediane în bărne de lemn. Dar ce bărne! Frumos pictate în modele florentine potrivit unei tradiții a cetății. Această S. Croce cred că e cea mai bogată din Florența, cu morminte grandioase. Destul să amintim de Machiavelli, Alfieri, Rosini, Michelangelo, Dante (acesta are mormântul la Ravenna, numai monument în S. Croce).

Fațada bisericii S. Croce foarte urâtă, bineînțeles, creată în sec. XIX. Se vede. Doar atât că are elemente gotice și romanece, deaceia moaptea are o umbră cât se poate de armonioasă. O latură a bisericii corespunde unei străzi, și se mărginește cu un portic din sec. XIV cât se poate de grațios, în piatră cafenie. Tot din materialul acesta s'a construit campanilul în sec. XIX, imitație din evul mediu: acesta foarte reușit, cu greu s'ar crede că s'a ridicat ulterior.

Dacă încercăm să comparăm catedrala S. Maria del Fiore cu S. Maria Novella și S. Croce le găsim în interior calități stilistice particulare. S. Maria del Fiore singura are și fațade laterale cu absida măstoasă, nu în zadar a costat 18 milioane florini de aur. S. Maria Novella are fațada principală a lui Alberti, ar ca interior e cea mai grațioasă. S. Croce, cu interiorul vast bine proporționat. Toate trei s'au început la sfârșitul sec. XIII. S. Maria Novella s'a isprăvit întâi, deaceia e așa de unitară, catedrala mai la urmă dar ce gigantică, iar S. Croce deloc modest inundată de lumină pe monumente sculpturale. În general Florența n'a admis decoruri. Fiecare formă a acestor catedrale trădează predicția spre statică, măsură, așa încât au format „goticul italian“ detașat de goticul nordicilor, Bogăția de coloane, — colonete, ornamente de flori sculpturale? Nici vorbă.

Observăm că stilul gotic a pătruns la Milano și în Sicilia, dar s'a izbit de Florența ca de o stâncă: în frunte cu Brunelleschi artiștii florentini l-au concentrat în formele simple, solide, măsurate.

Rodica Clopoșel

Femeea de ieri și de azi

Femeea biblică — femeea antică — femeea modernă și misiunea ei istorică

Vorbind despre femei, nu ne vom strădui să facem analize nici din punct de vedere psihologic, nici din punct de vedere felinic. Iar sociabilitatea femeii fiind certă, nu vom discuta, deci, nici aceasta. Și mai mult. Nu ne vom pune nici întrebarea: ce este femeea? Aceasta o știu toți, căci fiecare dintre noi a fost săgetată cel puțin odată de arcul veninos și vrăjit al săgălnicului Cupidon. Deosebirea nu vom vorbi despre dragostea femeii.

Atunci vă veți întreba: despre ce va scrie asta, dacă toate acestea nici nu-i trec prin gând? Mărturisesc sincer încă nici eu nu știu ce și cum voi scrie. În orice caz, răbdarea ne este necesară tuturor.

Totuși, ceva mă apasă pe suflet, deci trebuie să scriu...

Biblia ne spune că Dumnezeu din nimic a creat lumea. Cele cinci zile cât a durat plămădirea tuturor celor văzute și nevăzute, i-au dat Creatorului destulă bătaie de cap și totuși, a ajuns la mulțumirea de sine și cred că s'o fi felicitat singur Domnul, văzând cum stelele strălucesc pe bolta cerului; cum soarele scânteiază, ca simbol al vieții, purtat pe carul de flăcări, peste puntea univesului; cum văpăile lumii dau feeria nopții; cum apele curg în susurul basmelor, legănate de cântecul undelor; cum munții își înalță culmile spre catapeteasma raifului, păzindu-și tainele și leagănul zefirilor; și cum natura se întrece în simfonie pasărilor și ale surâsurilor parfumate din pudzeria multicoloră a florilor.

După toate acestea, în dimineața următoare (ziua 6-a), — după un somn obositor, căci Dumnezeu era îngândurat și frământat nevoe mare, deoarece trebuia să creeze pe om, ca stăpân desăvârșit peste toată lumea creată, — însăși l-a cioplit pe om din lutul plămădit de ape, dându-i suflarea divină, viață veșnică.

Pe atunci ziua era mare, mai mare ca un deceniu, ca un secol chiar!

Se spune că Dumnezeu i-a dat în primărie lui Adam tot pământul, pe care l'a luat dând din umeri, înmărmurit de atâtea frumuseți, mai ales că ajunsese cu predarea la râurile cu lapte și miere, care curgeau domoale prin Raiu. L'a investit cu putere de viață și pe moarte asupra tuturor viețuitoarelor. Lei i se culcau la picioare ca niște blânzi mielusei, iar vulturii îi aduceau la fiecare prânz spre ospățare, miei.

Dar Adam era singur. Incepuse să se plictisească. Dumnezeu, care îl credea pe Adam fericit, se întristează văzându-l și îi vine în minte fel de fel de gânduri, dar nici unul nu-l ajută să se lumineze. Și drăguțul D-zeu, stând pe tronul lui de aur, își zise:

— Eu l'am creat perfect. I-am dat fiului meu toate bunătățile, toate minunile de care sunt în stare să le fac. Ce-o fi având?...

Și deodată, cu această întrebare rămasă pe buze, ca o frunză pe buza vântului, Dumnezeu își ia toiagul drumeției și coboară pe pământ. Adam tocmai își adăpase turmele de oi și acum cânta un cântec trist din fluier, stând pe-o buturugă.

— Ce mai faci, Fiule? îi întreabă blând Tatăl ceresc.

— Ce să fac, Doamne? Stau, stau și irăși stau, căci n'am altceva mai bun de făcut.

— Cum, nu te simți bine, nu ești mulțumit de tot ce ți-am dat să stăpânești? — se cătrânește Dumnezeu, mângându-și prea sfânta sa barbă albită.

— De, Doamne! Mi-ai dat totul. Nu-mi lipsește nimic. Mă încântă mi-e urât!...

Și Dumnezeu l-a lăsat pe Adam, plecând mai îngândurat decum venise.

Precum mergea așa, iată că Lucifer îi răsare înăinte și-i zise:

— Doamne, pari a fi tare abătut, pot să știu și eu care-i motivul acestei supărări?

— Știi, Lucifer, am făcut toate minunile acestea din nimic, pe care i le-am dat lui Adam să le stăpânească. Pe când credeam că e mai fericit și mulțumit de tot ceea ce făcuse pentru el, iată că Adam îi trist. Ce să mă fac, ingerul meu bun?

Șiretul Lucifer cugetă puțin și apoi zise:

— Doamne! Ce-ar fi să-i faci lui Adam o tovarășe de viață, să nu mai fie singur. Fă, Doamne, femeea, căci ea singură poate să-l facă fericit pe Adam.

Dumnezeu îl ascultă cu luare de minte. Cugetă și bătându-l prietenește pe umeri pe Lucifer, zise voios:

— Ai dreptate, fățul meu. Voi crea femeea din însăși coasta lui Adam.

Seara se lăsase, învăluind în mânia ei cernită întreaga fire. Dumnezeu îl adoarme pe Adam și luându-i o coastă o face pe Eva...

Și s'a dus, s'a tot dus Domnul, după aceea, iar Adam și Eva erau nespuse de fericiti, trăind în cea mai desăvârșită dragoste.

Dar după câțiva ani, Dumnezeu coboară din nou pe pământ. Adam se juca cu copiii, făcând pe măgarul, iar Cain și Abel îl călăreau.

— Ei, cum te mai simți Adame, acum? Te mai plictisești, ha?

— Ah, Doamne! Cum pot oare să-ți mulțumesc pentru cea mai mare fericire ce mi-ai dăruit-o, pentru Eva? Totul îmi pare acum altfel. Sburd ca un mielusel, iar Eva ne alintă pe toți. Mărite, Doamne, nu te supăra dacă te întreb: cum și de unde ai făcut pe Eva?

— Păi, Fiule, ia uită-te în partea strângă a ta, ți-am luat o coastă și din ea am făcut pe Eva.

Adam stă pe gânduri, își pipăie coastele și amărât de tot, zise:

— Vai Doamne, am atâtea coaste și numai o singură femeie!...

În antichitate, frumosul avea un adevărat cult. Atât în artă, literatură, muzică, sculptură și arhitectură, cât și în viața de toate zilele, oamenii preferau exigențelor și preocupărilor de frământare cotidiană, frumosul, ca pe o delectare recreatoare și-o adaptare sufletească.

Numai așa se explică puterea extraordinară a imaginației omului antic, care ne-a lăsat moștenire: tezaurul zeităților de pe Olimp cu pasiuni și intrigi omenești; bogate incarnațiuni de eroi și semi-zei desăvârșiți, cari au culminat prin virtute și eroism; precum și colecția celei mai bune prietenii: Toxaris.

La Greci, femeea a fost aceea, care întruchipa toate năzuințele omului: frumusețe, dragoste, desfătare, cămin și creație. Datorită femeii antice, civilizația a ajuns la o stare atât de înfloritoare! Frumusețea ei inspiră, dă putere daltei sculptorului și totodată ascuțite de sabia eroului.

Iar ca să luăm un tip de frumusețe feminină antică, narcisiană, găsim că cel mai desăvârșit este cel al Elenei din Sparta, care, se supne că, rivaliza cu însăși Aphrodita, iar Phalax Athena îi purta chiar ură.

Elena, soția regelui Menelau, a fost cea mai frumoasă femeie de pe vremea, când zeii se coborau de pe Olimp, printre oameni și se încuscreau cu ei.

Veste despre frumusețea acestei femei a ajuns peste țări și mări, iar cavalerii alergau din toate patru zările s'o cunoscă și să-i aducă daruri în semnul adorației lor. Elena a fost femeea din vis a fiecărui contemporan, dar a mai fost și una dintre cele mai bogate regine din trecutului îndepărtat.

Dar ceea ce caracterizează mai mult această epocă de oșpețe și cântec, este faptul că s'a ajuns. — din cauza că Paris a răpit pe Elena cu protejura Aphroditei, careia i s'a dat mărlul frumuseții, la concursul zeităților, de către prințul Troian, — la cel mai mare și mai crunt războiu: războiul Troian, la care nu a luat parte numai toată lumea, dar și zeii s'au împărțit în tabere dușmane, protejind unii pe Greci, iar alții pe Troieni.

Și acest război a ținut 10 ani, pentru o femeie! Frumusețea Elenei troiana amândouă taberile. În cei 10 ani de război, victoria era când într'o tabără, când în alta. Pierderi grele atât la Greci, cât și la Troieni. Cei mai mari eroi, Achile și Hector, au căzut în acest războiu și războiul părea că-i veșnic.

Iar pentru a ilustra feminitatea și puritatea frumuseții Elenei, ne mărginim să redăm puterea de orbitoare vrajă a acesteia.

Într'al zeceia an de război, Troienii se simțeau obosiți. Consiliul celor bătrâni se adună în sala palatului regal, să hotărască ceea ce este de făcut. Apartamentele Elenei se

găseau în vecinătatea acestei săli festive.

Pe când înțelepții cetății troiene, cari încă n'o văzuseră pe Elena la înfățișare, murmurau încheerea unei păci cu Grecii, fiind o crimă ca să sacrifici fiul patriei — și cei mai buni! — pentru o femeie, Elena își face apariția în toată splendoarea ei, legănată în mersul ei majestuos.

Bătrânii, cu bărbile și sprâncenele în pământ, înmărmuresc. Sunt atât de uimiți de visul acesta frumos și sunt atât de vrăjiți de apoteoză frumuseții Elenei, încât, ca într'un singur glas, electrizat, au exclamat:

— Pentru această femeie, nu e păcat să te bați nici 10 și nici 20 de ani!...

★

Femeea biblică și antică era mult diferențiată de cea de astăzi. Emanciparea femeii nu era admisă sub nici un motiv de către soț sau de către legile statului.

Vestalelor le erau interzis cu desăvârșire descoperirea feței și profanarea sfintelor regi altarine, pe când astăzi călugărițelor le este permis, nu numai să umble în rochii de mătase, rasă de mătase, pantofi cocheti, dar chiar să uzeze de bunul proțan legile la maximum.

Căminul, căldura lui, erau pentru femeile din îndepărtatul trecut adevărata țintă, după care tindea orice femeie! Dragostea față de soț și devotamentul admirabil pus în slujba creșterii copiilor, într'o etichetă de bună cuviință, de bună creștere, formau acea desăvârșită cumințenie și delectare a femeii. Cred că este de prisos să amintim pe Cornelia, mama Grachilor, ca pe cel mai ilustru caz de dragoste și devotament față de copii și cămin. Ar fi atâtea exemplificări de felul acesta, încât dacă le-am face, ar însemna să așternem coli întregi de hârtie.

Dar nu numai în antichitate găsim elocvența atât de duioasă a femeii căminului, a soțului și-a copiilor, ci și la noi, la oropsitul acesta de popor, pus în răscrucea tuturor intereselor străine.

Că ne-am putut menține ca neam și a ne afirma întâietatea numerică printre celelalte popoare conlocuitoare, se datorește numai faptului că femeia română era conștientă de misiunea ei sfântă, istorică, pusă în

slujba neamului, de a da pământului străbun și fărui câți mai mulți fii, cu o educație cât mai aleasă.

Mă gândesc cu atâta recunoștiință la toate femeile române, cari și-au făcut și-și fac din creșterea și educația copiilor un crez...

★

Ce deosebire între femeia de ieri și cea de azi!

Femeile de ieri, femeile unirii celei mari a tuturor Românilor, aveau între 3 și 15 copii. Unele preotese din Ardeal depășeau chiar acest număr. Știu un caz, când o preptesă depe Câmpie a făcut 19 copii, din care i-au mai rămas de crescut 14, cinci murindu-i. Dar învățătoarele noastre bune, cu același rod bogat în pântec?!

Acum câteva zile fiind concentrat la C.-Lung Muscel la un regiment de dorobanți, am întâlnit în biroul mobilizării un învățător bătrân, concentrat ca locotenent în rezervă, pe nume Diaconescu Constantin. Cu părul alb, vârtos la fire, se ținea încă bine bătrânul învățător, deși trecuse de 52 ani. Din vorbă în vorbă, am ajuns la mărturisiri. Eu i-am spus că am numai o jumătate de stomac, fiind operat acum câteva luni la Arad de către ilustrul nostru chirurg, dr. Alex. Pop, refugiat dela Oradea, iar el mi-a spus că și-a făcut din prisosință datorită către țară și și-o mai face încă (făcând războiul din 1916 al întregirii Neamului și cel de acum), iar plin de mândrie mi-a mai spus că mai făcut și... 15 copii! Auziți, d-lor, 15 copii, a avut un biet învățător dela sat! Dintre care 2 i-au murit și i-au mai rămas 13! Iar 3 din aceștia sunt pe front astăzi, și-și fac datoria de român!

Inchipuiți-vă omul acesta în căminul lui, la masă, cu buna și vrednica lui femeie, înconjurat de cei 13 copii, de diferite mărimi. Fiecare masă îți face impresia unei sărbătoriri, unui banchet. Oare ce laude s'ar putea aduce acestei femei, soția învățătorului locotenent C-tin Diaconescu?

Dela această femeie, dela preotesele și învățătoarele bătrâne, să ia exemplu femeia modernă de astăzi, care, ca orice bărbat, fumează cu cel mai neobrăzat tupeu pe bulevarde, ca cea mai de jos cocotă. Să ia aminte femeia modernă de astăzi că în loc să

ducă de sgară cățeaua sau cămelele degenerat sau de rasă — stărpituri! — și să se oprească de câte ori se opresc Pusi, Bubico, Doly, Tikiy, Fuji etc., la fiecare colț de stradă sau stâlp să-l miroase, ridicând piciorul, mai bine ar duce de mână un copil sau doi, orfanii cel pușin, dacă stărpitudinea ei nu-i hărăzește vre-unul, iar recalcitranța modernă, de siluetană cocotină îi aruncă la canal sau în cine știe ce unghere mucegăite.

Mă întreb: oare în aceste femei (de societate și intelectuale!) nu există nici un simț feminin adevărat și nici o considerațiune față de căldura căminală, cu copii și soț devotat? Ce dureroasă realitate!... Cățelul și cățeaua o culcă în pat, sub plapomă și-i sărută scârnavă botului bălos! Oasele și toate rămășițele dela restaurante le poartă în poșetă, învăluite în șervețelele de hârtie, să le aducă copiilor lor cățăi: Pusi, Bubico, Doly, Tiki, Fuji, etc. etc.!!! Ba, mai mult! Își scaldă jivinele cu săpun în băița, în care ar fi trebuit să-și scalde copiii pe care i-a aruncat în canal; le fac hăinuțe și hamuri cu zurgălăi și poate că îi și încălță! Haha! Bravo, femeie modernă! Și soțul tău ce zice? Tace, așa-i? Tace?, fiindcă te iubește și tu i-ai luat mințile, căci ești lingușitoare, felină, miorlăi și te guduri ca și cățelul sau cățeaua, care și se alintă între picioare. Ii speculezi dragostea soțului, femeie modernă cu „tomis-ul“ în colțul buzelor și-l încornorezi, ca să semene cu 'n cerb din pădurile transilvane. Iar când te ceartă și-ți arată tot ceace faci și-ți spune tot ceace se vorbște despre tine, în timp ce el trecea pe lângă moarte pe front, tu ce faci femeie modernă? Plângi! Perversă creatură și-i spui că ești o victimă nevinovată și ești în stare să te juri pe propria-ți mamă din mormânt!

Destul cu destrăbălarea, femeie modernă! Cel pușin în ceasul al 12-lea, ca să nu fie prea târziu...

Franța, buna noastră Franță, s'a prăbușit tocmai din cauza acestor femei, care-și aruncau copii în canale, dar în schimb, toate cățelele și toți căinii îi duceau de sgară la plimbare, incoșmășați, și-i culcau la sân, sub plapomă, gudurați și sărutați pe bot! Ptiu, spurcăcume! Pusi! Bubico! Doly! Tiki! Fuji!...

Dumitru Savu

31 Octombrie

ZIUA ECONOMIEI

Drumul prosperității vi-l deschide libretul de economii

C. E. C.

CASA NAȚIONALĂ DE ECONOMII ȘI CECURI POSTALE

CARNET BANĂȚEAN

Ceva despre antologii

În Banat, mai mult ca în oricare altă parte a țării, există o boală foarte curioasă, al cărei leac nu a fost găsit încă și care poartă numele de molădă antologiilor.

Ni se va reproșa desigur că suntem lipsiți de seriozitate atunci când afirmăm acest lucru. Vom dovedi totuși că suntem de ajuns de serioși și deloc pătimiși, atunci când e vorba de o lucrare care încearcă să prezinte o anumită față a Banatului creator. Și asta cu atât mai mult cu cât o asemenea lucrare nu se adresează numai colțului de țară din care a isvorit, ci țării întregi.

Au fost anunțate până în prezent, în ultimii ani, următoarele antologii: „Antologia poeziei bănățene de după războiu“ a d-lui Ion B. Mureșanu; „Antologia epigramei bănățene“ a prietenului Ion I. Mioc; „Antologia țăranilor scriitori“ a d-lui Teodor T. Petrica și „Antologia tinerei proze bănățene“ a lui Mircea Șerbănescu și Ion I. Mioc. Nici una din aceste antologii nu au văzut lumina tiparului.

A apărut în schimb „Antologia țăranilor condeieri din Banat, semnată de d. Gabriel Țepelea, care nu are nimic comun cu Banatul, decât dragostea nețârmurită pentru acest fenomen cultural pe care-l prezintă provincia noastră și care este scrisul țăranilor noștri, și amintirile unui an sau doi de profesorat în acest colț de țară.

A apărut apoi o antologie a literaturii bănățene din cele mai înnegurate vremi și până la Unire a d-lui Ion Dimitrie Suciu și „11 poeți bănățeni“ a d-lui Ion Stoia-Udrea, care este pe departe de a fi o antologie a poeziei bănățene, întrucât, este neîndoios că poezia bănățeană nu se rezumă la 11 poeți... Necesitatea unei adevărate antologii a poeziei bănățene se simțea. Necesitatea unei antologii care să cuprindă întreaga manifestare poetică a Banatului.

Recent de tot d. Nicolae Țirioi, a anunțat apropiata apariție a unei antologii de poezie bănățeană, fapt care ne-a determinat să scriem aceste însemnări literare pe care le iscălim în coloanele acestei reviste. Această antologie a d-lui Țirioi, a cărei apariție este anunțată în editura „Cercul Bănățenilor din București“, așa cum desprindem din notițele publicate în ziarele timișorene, va fi pur și simplu o altă parodie a literaturii bănățene. Și nu înțelegem, nu putem înțelege, de ce se ține cu tot dinadinsul ca să nu se prezinte țării adevărata față a literaturii bănățene...

D. Nicolae Țirioi nu face nimic mai mult decât să adauge celor 11 poeți bănățeni, prezența de d. Stoia Udrea, încă 4 sau 5, fără ca să tindă a alcătui o antologie a întregii lirice bănățene. Este același lucru pe care voia să-l facă d. Ion Stoia Udrea atunci când avea de gând să tipărească o antologie a prozei bănățene în care erau prezentați cinci prozatori. Cetiți bine: cinci prozatori. Ei bine, aceasta numai antologie a prozei bănățene nu se putea chema, așa cum de altfel bine a făcut d. I. S. Udrea atunci când a subliniat în prefața celor „11 poeți bănățeni“ că nu are pretenție de a fi alcătuit o antologie.

D. Nicolae Țirioi ne va reproșa fără îndoială că în prezentarea d-sale antologică, a fost condus de selecționarea valorilor. Ne permitem să întrebăm însă, în baza cărui principiu a făcut d-sa această selecționare a valorilor? A adoptat și d-sa principiile esteților dela Sibiu, împărțind poezia bănățeană în poezie majoră și poezie minoră; d-sa prezentând o antologie a poeziei majore? Sau s'a lăsat condus de acel așa numit principiu al prieteniei?

Dacă d-sa a adoptat primul caz, atunci dintre cei enumărați de d-sa că vor face parte din antologie, ar trebui eliminați cam jumătate. Așa că preferăm să rămânem la cei „11 poeți bănățeni“ atât de frumos prezentați de d. I. S. Udrea. Iar dacă d. Nicolae Țirioi este adeptul celui de al doilea caz, atunci ceia ce face d-sa nu se poate chema antologie lirică bănățene.

Noi i-am sugerat un alt titlu: antologia prieteniei. Ar fi ceva cu totul nou, care fără îndoială că va stârni o adevărată senzație.

Pentru o revistă literară

Banatul este fără îndoială singura provincie care nu a reușit încă să-și aibă o revistă literară de înaltă ținută, cu o continuitate în apariție, în jurul căreia să se grupeze toate forțele creatoare ale acestui colț de țară. Cu toate că s'a pledat atât de mult pentru această mult așteptată revistă literară a Banatului, până astăzi nu s'a realizat nimic. Toate au rămas vorbe risipite 'n vânt, discuții searbăde, negăsind nici un ecou...

Apar în prezent totuși în Banat câteva reviste destul de frumoase. Subliniem în special „Graiul Românesc“ de sub conducerea d-lui C. Jaleș, care este cea mai îngrijită dintre toate cu un material variat și întotdeauna serios. Bătrâna revistă „Fruncea“ a d-lui Nicolae Ivan, nu se lasă mai prejos. Slabă

„Revista Banatului“ și scumpă în același timp. Foarte neregulat apare „Contra punct“.

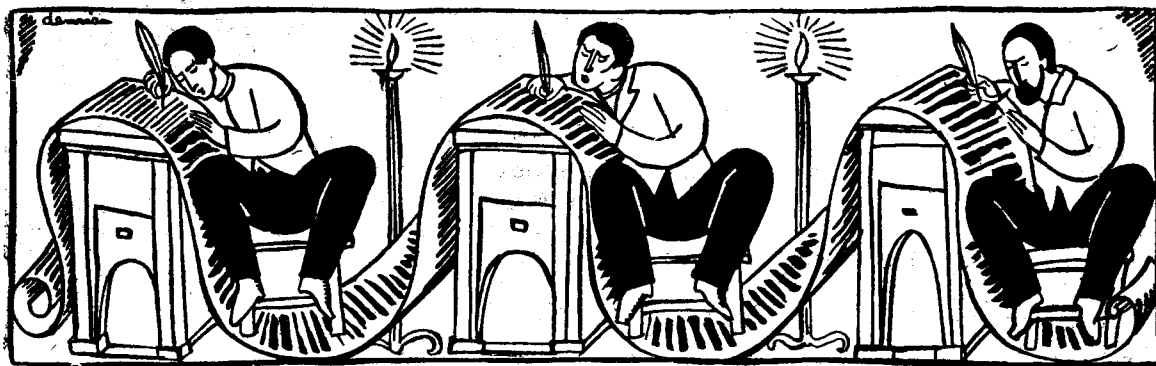
Aceste reviste cu o apariție mai mult sau mai puțin regulată, nu au reușit să strângă în jurul lor toate forțele creatoare ale Banatului. Și fără îndoială că nu vor reuși niciodată. Aici trebuie să revistă literară de înaltă ținută, cum am spus mai sus, care să grupeze în jurul ei tot ceia ce are mai valoros Banatul, o revistă care să nu fie bisericiuța unuia sau a altuia, ci să fie revista Banatului întreg, așa cum nici pe departe nu este acea revistă atât de pretențioasă intitulată „Revista Banatului“.

Până la apariția acestei reviste literare pe care nu știm când vom avea bucuria să o vedem, cerem însă reînființarea paginii literare de Dumineca a ziarului „Dacia“, care nu înțelegem de ce a fost suprimată. Mai ales acum când în jurul acestui ziar se găsesc grupele cele mai valoroase condeieri ale scrisului nostru provincial: Constantin Miu-Lerca, Grigore Bugariu, Dorian Grozdan, Dorel Dragulescu, Petru Sfetca, Mia Marian, Constantin Jaleș, Nicolae Ivan, Mihai Godinova etc.

În ultimul timp, pagina a doua a ziarului „Dacia“ și-a mai revenit din eclipsa în care intrase la un moment dat, reușind să fie destul de atrăgătoare și interesantă. Pagina aceasta însă, așa cum apare astăzi, nu mulțumește pe deplin și este pe departe de pagina a doua a ziarului „Tribuna“ dela Brașov, tocmai pentru faptul că-i lipsește literatura propriu zisă. Dar, chiar continuând să apară așa cum apare astăzi, după cum am spus mai sus, destul de frumoasă, interesantă și utilă în același timp, o pagină săptămânală de literatură se cere neapărat. Cu atât mai mult cu cât „Dacia“ are această posibilitate și în pagina aceasta redactată cu regularitate și conștiinciozitate, pe lângă pagina a doua de fiecare și care să rămâie și pe mai departe pagină culturală, s'ar putea toți scriitorii bănățeni, cât și cei din Banatul jugoslav. Trebuie să se înțeleagă cel puțin acum, în aceste ceasuri de mari trăiri istorice că în acest colț de țară trebuie să bată cea mai românească inimă. Pagina aceasta este prin urmare un imperativ categoric al ceasului de față și credem că bunii noștri confrăți ne vor înțelege.

Rolul ziaristicii de provincie nu este numai acela de a informa cât mai bine și cât mai rapid cititorii săi, ci și acel mare, uriaș de mare rol de culturalizare.

Aurel D. Bugariu

FAPTE IDEI OBSERVAȚII

† Elena Vaida-Voevod

După o îndelungată suferință de cord, s'a stins din viață una dintre româncele cele mai distinse ale Transilvaniei, d-na Elena dr. Vaida-Voevod, soția bătrânului și neînfricatului luptător ardelen. O viață întreagă a excelat printr-o hărnicie, un devotament și o superioară distincție spirituală. A conduce o casă mare și grea, a face față obligațiilor fără număr; a împărți atențiile în infinite direcții și a te achița cu surâsul veșnic pe buze de toate răspunderile asumate — constituie merite însemnate, cu toate că toată această viață și neîntreruptă activitate se desfășoară într'un anonim de nimeni cunoscut în întregime. A fost o femeie de o răpitoare bunătate și frumusețe.

Menajul nu se limita la simple supravegheri, ci la veritabile inițiative, controluri și amestecuri directe, până la alergăturile pe la percepții pentru a plăti dările casei și profesiei medicale a d-lui dr. Alexandru Vaida: în numeroase rânduri își spunea în Viena, că a fost la fisc pentru a fi la zi cu impozitele. A împărtășit toate gândurile și grijile omului politic de temperament care a fost și este d. dr. Vaida, unul dintre cei mai pasionați oameni de politică din câți am cunoscut, om în stare să ia hotărâri neașteptate, să disprețuiască orele de masă, ceasurile de somn, sedentarismul obișnuit altora și să ia trenul pentru zile și săptămâni la distanțe neprevăzute. Consumat până la exclusivitate de subtile calcule de politică și diplomatie, d-rul Vaida, cu toată bonomia și calmul așezat, a dus o viață de sbucium și de devotament pentru cauza națională împins până la neglijarea celor mai elementare îndatoriri față de familie și gospodăriile întinse — fiind d-sa unul dintre cei mai bogați și instăriți oameni politici (ceace i-a asigurat libertatea să facă totdeauna o politică liberă și pe cont propriu, fără să admită vreodată mijloace străine în lupta care cerea atâtea sacrificii personale!). Greul administrării averilor și casei apăsa umerii oțelii ai d-nei Vaida, care n'a pregetat să se angajeze la nici una din poverile ce-i reveneau și prin răvna proprie. O asemenea soție a sprijinit toate avânturile și bătăliile politice ale sotului, a crescut în chip fericit trei feciori ca trei atleți și o fată de rar bun simț, a primit nenumărate vizite lăsând o impresie ce nu se uită nici odată, a participat neîncetat la frământările naționale — și am fost martor în Viena când ochii i s'au umezit de lacrimi bucurii la vestea adusă de mine că profesorul Lupas n'a căzut victimă unui atentat

pus la cale în Budapesta. Această mare doamnă de-acum ne părăsește, dar amintirile ce nu le lasă ne vor rămâne pururea în gând.

HORIA TRANDAFIR

Redacționale

Numărul viitor încheie 20 ani de apariție regulată a revistei. Va fi deci un număr jubiliar. O sărbătoare a necurmatelor noastre eforturi de a da României o revistă de conținut greu și de înaltă ținută intelectuală. Suntem siguri de aprecierea generală a cititorilor. Și nu va fi pentru noi o satisfacție mai prețioasă decât înțelegerea tuturor și răspândirea în cercuri cât mai largi. Nu era problema de ceamă a acestui neam încercat, care să nu fi fost desbătută cu toată atențiunea. Și ne mai așteaptă un vast program de muncă, pentru a colabora la punerea unor temelii solide societății și statului român. Atât de numeroase sunt problemele de soluționat în diversele compartimente de muncă, încât avem impresia că ne găsim tot la începutul începutului.

Generozitatea Mareșalului

Antonescu s'a verificat odată mai mult prin punerea casei părințești din calea Călărași nr. 247 la dispoziția celor cinci familii de refugiați ardeleni de pe Someș și din țara Oașului. Refugiații ocrotiți de d. mareșal sunt profund mișcați de această atențiune excepțională și se roagă pentru sănătatea conducătorului.

Donația dr. Teodor Rocin

de un milion de lei pentru căminul orfanilor de război al episcopiei ort. române de Oradea în Beuș, constituie, pe lângă o însemnată jertfă, și un semn de noblete deosebită. Mulți oameni de bani gata are această binecuvântată Românie, dar spiritul lor de sacrificiu nu este în proporție cu avuția lor și cu nevoiile țării. Ar trebui odată să se știe exact care este contribuția marilor averi la împrumuturile de stat, la susținerea instituțiilor de asistență și la îngrijirea orfanilor și văduvelor. De multe ori jertfele unor familii sărace depășesc cu mult nivelul celor ale altora. Se cere o dreptate! Jertfe egale pentru țară! Sunt categorii de negustori și industriași cari s'au bucurat de beneficii enorme chiar în vremurile excepționale de război. Acești îmbogățiți peste noapte — cu ce au ajutat țara? Astfel de gânduri și observații suscită dania omului de

avânt și temperament politic care este bravul avocat dr. Teodor Rocin. Fapta sa românească impresionează și se cere imitată!

Mănăstirea Negru-Vodă

Mănăstirea Negru-Vodă din Câmpulung-Muscel este, dacă nu cea mai veche mănăstire din țară, una din cele mai vechi hrisoave de piatră, mărturie a trecutului nostru domnesc.

Pietrele și cărămizile ei au supraviețuit veacurilor în izul de tămâie și dangăt de clopot și restrîște, cu suflul domnesc al vulturului din Carpați.

Mănăstirea a fost zidită în anul 1215 de către Negru Vodă, imediat după descălecarea și durează, așa cum a fost ridicată, 400 de ani. Patru secole de așezămînt românesc!

Din nefericire a suferit două transformări, cari, totuși, nu-i scad cu nimic gloria anilor de veghe la leagănul neamului românesc.

În anul 1636 Matei Basarab dărâma și rezidește din aceleași pietre această mănăstire, care a stat zăvorâtă 7 ani din cauza cutremurelor.

În 1827, Grigore Dimitrie Ghica-Voevod o rezidește și el din același material.

De atunci doar un incendiu a izbucnit între zidurile mănăstirii Negru-Vodă, în 1934, fiind stins fără a pricinui stricăciuni prea mari.

Astăzi, mănăstirea servește în sărbători și Duminici credincioșilor slujba sf. liturghii de către călugării cari o deservesc. Aspectul ei mistic, cu bolta mijlocie masivă își insuflă aceea religiozitate absolută, divină. Picăturile depe zidurile șterse își îmbie mai mult sufletul de adăparea din izvorul sfânt al cetamiiilor. Iar zidurile groase cari înconjoară destul de larg mănăstirea îi dau un aspect de me-reu apărare. Datorită faptului că în timpul năvălirilor și-a opreliștilor singurul refugiu sigur a celor obidiți erau mănăstirile.

Poporul român și-a scris istoria în piatră pentru veșnicie și și-a plămădit sângele cu țărana pământului străbun pentru dreptate și pentru suveranitate. Atunci ca și acum!...

Lovinescu despre Junimea

Încă de la publicarea monografiiei lui Costache Negruzzi, criticul Eugen Lovinescu acorda un mare interes mișcării Junimii. În ultimele zile ale vieții activitatea sa era total confiscată de studiile junimiste. Ceace nu însemna, că Lovinescu s'ar fi identificat cu junimismul sau i-ar fi ridicat numai dit'rambi de mărire. Nu. Lovinescu era un spirit critic indepen-

dent și căuta cu asiduitate „legile sociale obscure prin cari am fost împinși dincolo de prevederile oamenilor de structură și înțelegătoare”. Junimea n'a fost cruțată, căci el a constatat cu francheță, că „suvoiu” fenomenelor sociale a rupt lesne și subreduți zăgaz al unei ideologii lipsite de elementul unei tradiții puternice”.

Cercetările lui Lovinescu sondau în adâncuri procesul de formație a civilizației române. Dar în domeniul pur literar, acțiunea Junimei are toate recunoașterile lui Lovinescu. El caracterizează Junimea prin două trăsături superbe: idealism și desinteresare. E o potrivire de teorie și atitudine între Junimea și el: auto-nomina esteticului și datorită de a disocia esteticul de elemente eterogene; în artă se infiltrează multe alte filoane.

Teorie critică

Critica literară se face în mod obișnuit nu dela înălțimea unor teorii și principii estetice, nu în lumina savantă a unor dezvoltări cu cari ne-au deprins un Brandes, un Taine, un Lalou, un Pater Walter — la străini, sau Maiorescu, Chendi, Gherea, Ibrăileanu și Lovinescu, la români, ci plecând dela impresii fugare, dela observațiuni parțiale și subiective, și demult teorii, ceea ce este un fapt dureros, dela considerațiuni pur personale. Dar o veritabilă critică nu se poate exercita în mici cenacluri de autoadmirație, ci ridicându-se la considerațiuni superioare de artă. E o plagă la noi articolul-tămăie, „articolul-perie” — cum i s'a spus Critica literară e ținută să se detașeze de camaraderii, de admirația mutuală și de însemnările interesate. Chiar pentru începătorii în literatură ar fi o binefacere să existe o critică dreaptă, îndrumătoare, capabilă să purifice, să desprindă semnele talentului, să încurajeze unde e cazul, să se pronunțe necruțătoare iarăș acolo unde nu este nici artă, nici talent. Noi am avut mai degrabă istoriografie literară decât critică literară, în genul Bogdan-Duică. Nu mai vedem dela o vreme în publicistica noastră critică pe Șerban Cioculescu, atât de pretuit în judecarea operelor literare. Critica literară este o îndelencire pe cât de ingrată și dificilă, atât de necesară și valoroasă.

In editura „Casa Școalelor” au apărut:

- Mihail Iorgulescu: Marginalia (serie nouă) lei 100.
Constantin Micu: Finalitatea ideala a existenței umane, lei 150.
Gr. Tăușan: Aspecte Culturale, lei 150.
Alexandru Marcu: Valoarea artei în renaștere, lei 400.
G. Banu: Medicina socială ca știință, vol. I, lei 500.
Anton Pann: Povestea vorbeii, lei 200.

Expoziții

Icoane pe sticlă ale zugravului făgărășan Savu Moga

În hallul ministerului Propagandei Naționale, dela 25 Oct.—3 Noemb. a. c. a fost deschisă interesanta expoziție de icoane pictate pe sticlă ale artistului țăran Savu Moga, din Arpașul de Sus, jud. Făgăraș, care a trăit între anii 1816—1899.

De origine nu este arpășan, ci de pe Someș, dintr'un sat „Juratelic” sau „Zolatelic” nu se știe precis numele acestui sat, din care a plecat Savu Moga, fire, cu nostalgia depărtărilor în suflet, pornită spre vagabonda. A călători mult, până când a ajuns la marginea imperiului austro-ungar de răsărit și s'a stabilit în Arpașul de Sus, unde Negoii străjuiește veșnicia neamului românesc din Ardeal și de peste munți.

După mărturisirea preotului arpășan, care l-a înmormântat, se spune că ar fi un evadat al închisorii din Gherla, unde probabil că a și învățat meșteșugul zugrăvitului pe sticlă. Savu Moga spunea apropiaților săi că a avut dascăl pe unul „Ion”. Atât.

D. Const. Brăiloiu, căruia îi aparține cele 48 de icoane ale zugravului arpășan și care a dat de urma lui Savu Moga, ar fi de părere că arta cu care lucra icoanele pe sticlă acest țăran, ar întrece pe toți iconarii făgărășeni înaintași lui „ca prea măestrul Pop, sau mai noi, ca hazliul Țimforia; cât datorează el înaintașilor și cât îi datorează lui urmași...”.

Din cele 48 de icoane, care formează colecția d-lui Brăiloiu și expoziția, ne-a impresionat mult „Maica Domnului” făcută în 1877 de către Savu Moga, învăluind-o într'o atmosferă de suferință resemnată; „Maica Domnului cu Iisus în brațe” imprimă privitorilor sensibilitatea și duiosia maternă într'o nuanță vie de culori. Am mai remarcat „Sf. Treime”, „Botezul Domnului”, „Coborîrea depe cruce”, „Sf. Gheorghe” în culori cât se pot de țipătoare și „Nașterea lui Iisus” în două icoane, căroa le-a dat și etnicul românesc și cel maghiar și simbolizând probabil pe cel din urmă oficialitatea, deoarece ciobanul din icoană intruchipează țăranul român evlavios, dârz, cu băta în mână, conștient de sine, pe când personajul maghiar îi spulcuirea plină de vanitate.

O icoană neterminată de Savu Moga este „Judecata din urmă” care a fost terminată de Țimforia. Este interesantă concepția acestei icoane: omenirea la judecata de apoi este d'rijată pe trei drumuri: unul care duce în rai, unul care duce în iad și un al treilea intermediar. Ceea ce este hazliu în tot ce simbolizează această icoană este faptul că pe drumul care duce spre locul unde este plângerea și scrâșnirea dinților, se găsesc toți acei cari gândesc și scriu, cari chefulesc, cei cari cântă și fe-

mei. Respectiv intruchipând filosofii, militarii, muzicanții, etc.

Privită în ansamblu, această expoziție de icoane a zugravului făgărășan Savu Moga desprinde din ea autenticitatea și măreția artistului țăran, dotat c'o imaginație ascuțită, care a ajuns să redea frumosul iconoclastic creștin pe sticlă.

Vitrina Literară

Cortegiul amintirilor

În editura Fundațiilor Regale a apărut, în ediție completă și definitivă: Cortegiul Amintirilor — poeme și poezii — de Al. T. Stamatiad.

În frumoase condițiuni tehnice ne este prezentată întreaga activitate a autorului solemnei și eroice poezii a Trâmbețelor de aur. „Cortegiul Amintirilor” concretizează esențele pure ale unei sensibilități diamantine revărsate într'un peisaj antic, cu intonații de tristeți citădine, ca în „Mărgăritare negre”; mărturisiri mistice adăpate din măntăile tremurate ale unei intraripate răscoliri divine, ca o mreasmă fină, suavă, adormitoare, încadrată în minunea spinului prefăcut în trandafiri. (Pe Drumul Damascului); metodele tuturor pluziilor și desamăgiriilor omenești, cântate fără prea multe abreviațiuni, dar tocmai prin notația aceasta eliptică, ajung la o valoare artistică intrinsecă. Retrospectivismul împovărat cu stropii unei înduioșări poetice, brăzdat de o melancolie oarecum dulce, alătura de interiorizarea fină a tuturor izvoarelor de exteriorizare.

(Pe Magii sentimentale), vorbesc cât se poate de elocvent despre adevărata realizare poetică a d-lui Al. T. Stamatiade, pe fruntea căruia domnește laurul național de poezie.

Pietre de vad

Editura „Casei Școalelor” a scos nu de mult, cartea d-lui Emanoil Buceuța „Pietre de vad”, cuprinzând: studii, descrieri și observații, pe cari autorul ni le oferă sub magia condeiului său, cu o natură acaparatoare. Interesant este aspectul carpătin, de drumetie și vagabonda al descrierilor, precum și talmăcirile plume de justetă ale d-lui Buceuța. Vorbind despre Ion Codru Drăgușanu, nu face altceva decât să împropăteze memoria marelui pelegriin transilvan și valoarea scrierilor lui în ansamblul evolutiv al colectivității naționale.

Incrustând aparția cărții „Pietre de vad” a d-lui Emanoil Buceuța, vom reveni în numărul viitor al revistei noastre cu o amplă complectare.

D. Emanoil Buceuța este unul din publiciștii cel mai culti, și mai bogăți în cunoștințe asupra pământului românesc și a oamenilor cari îl brăzdează. Varietatea subiectelor abordate în voluminoasa carte „Pietre de vad” mărturisește felurimea enciclopedică și preciziunea observațiilor.

